

2018-10-21

Högskoleprovet

Provpass 2

- Alla svar ska föras in i svarshäftet **inom** provtiden.
- Markera dina svar tydligt i svarshäftet.
- Du får använda provhäftet som kladdpapper.
- Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.
- Du får inget poängavdrag om du svarar fel.
- På nästa sida börjar provet, som innehåller 40 uppgifter.
- Provtiden är **55 minuter**.

Kvantitativ del

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är XYZ (matematisk problemlösning), KVA (kvantitativa jämförelser), NOG (kvantitativa resonemang) och DTK (diagram, tabeller och kartor). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
XYZ	12	1–12	12 minuter
KVA	10	13–22	10 minuter
NOG	6	23–28	10 minuter
DTK	12	29–40	23 minuter

Börja inte med provet förrän provledaren säger till!

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

1. Vilket uttryck betecknar produkten av 14 och summan av 46 och 35?

A $14 \cdot 46 + 35$

B $\frac{14}{46 + 35}$

C $14 \cdot (46 + 35)$

D $14^{(46+35)}$

2. Vad är 0,2 % av 50?

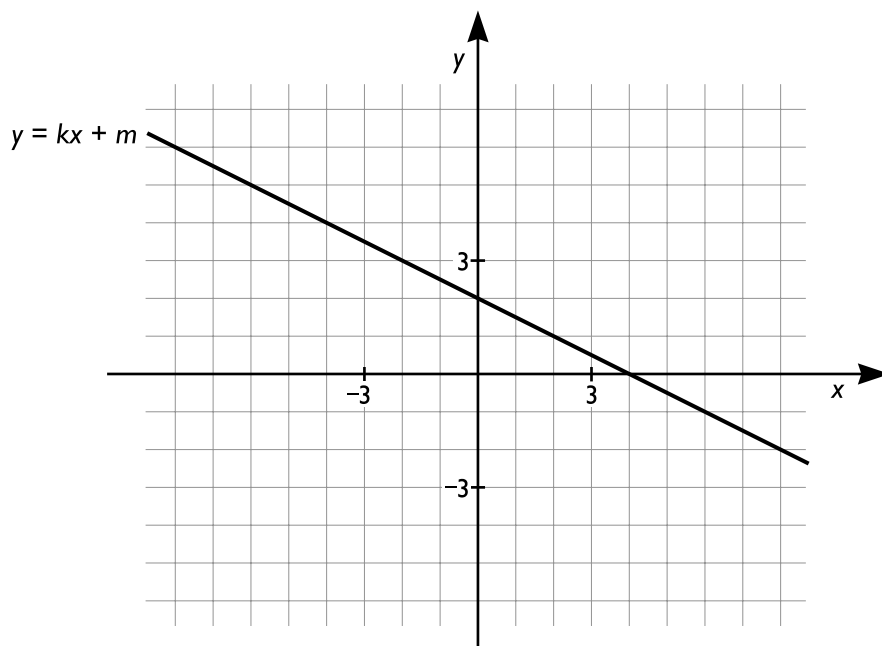
A 0,01

B 0,1

C 1

D 10

3. Linjen $y = kx + m$ är inritad i ett koordinatsystem. Vilket värde har riktningskoefficienten k ?

- A $-\frac{1}{2}$
B $\frac{1}{2}$
C -2
D 2
4. $x \cdot (y+1) = (x+1) \cdot y$

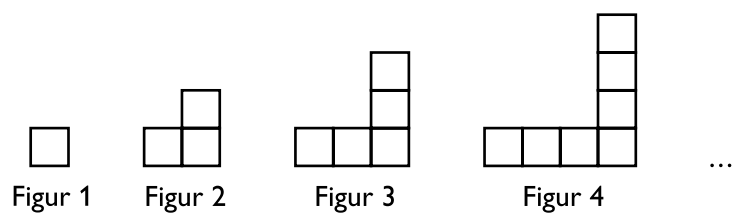
Vilket svarsalternativ är korrekt?

- A $x = y + 1$
B $x = -y$
C $x = y$
D $x = \frac{1}{y}$

5. För funktionen f gäller att $f(x) = x^2$ och $0 \leq x \leq 3$.
Vilken värdemängd har funktionen?

- A $-9 \leq f(x) \leq 9$
- B $-3 \leq f(x) \leq 3$
- C $0 \leq f(x) \leq 3$
- D $0 \leq f(x) \leq 9$

6. Med hjälp av lika stora kvadrater bildas figurer enligt mönstret nedan.
Antalet kvadrater i figurerna bildar en aritmetisk talföljd.
Hur många kvadrater finns det i figur 150?

- A 298
- B 299
- C 300
- D 301

7. $\frac{16}{9}x - \frac{2}{3} = \frac{2}{3}$

Vad är x ?

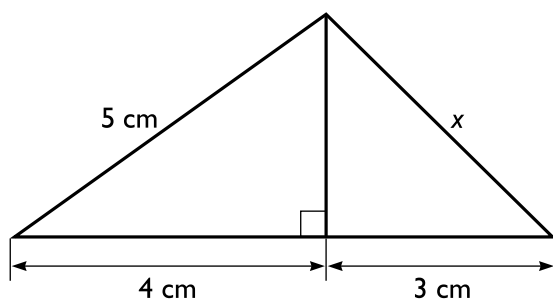
A 0

B $\frac{1}{2}$

C $\frac{3}{4}$

D $\frac{4}{3}$

8. Vad är sidlängden x ?

A 3 cm

B $\sqrt{18}$ cm

C 3,5 cm

D $\sqrt{20}$ cm

9. a och b är två på varandra följande heltal. **Hur stor är sannolikheten att $a + b$ är jämnt delbart med 2?**

- A 0
- B 0,25
- C 0,5
- D 1

10. En rektangel med längden 2 dm och bredden 5 cm utgör basytan av ett rätblock som har höjden 3 m. **Vilken volym har rätblocket?**

- A 30 cm^3
- B 30 dm^3
- C 300 cm^3
- D 300 dm^3

11. Vilket svarsalternativ ger alla lösningar till olikheten $3x - 8 < 2x + 4$?

- A $x < 12$
- B $x > 12$
- C $x < -4$
- D $x > -4$

12. Vilket svarsalternativ är ett heltal?

- A $\sqrt{72} + \sqrt{9}$
- B $\sqrt{72} - \sqrt{8}$
- C $\sqrt{72} \cdot \sqrt{9}$
- D $\frac{\sqrt{72}}{\sqrt{8}}$

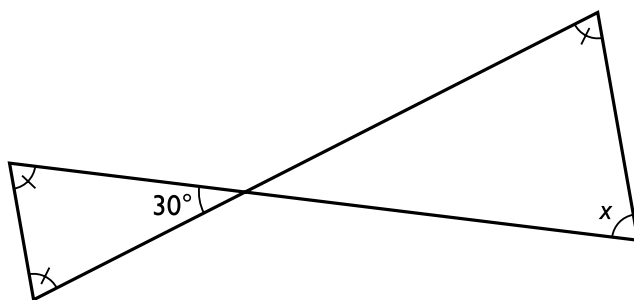
13. $x > 1$

Kvantitet I: x^5

Kvantitet II: x^4

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

14.

Kvantitet I: x

Kvantitet II: 80°

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

15. Kvantitet I: $\frac{1}{28} + \frac{1}{14} + \frac{1}{7} + \frac{1}{4} + \frac{1}{2}$

Kvantitet II: $\frac{55}{56}$

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

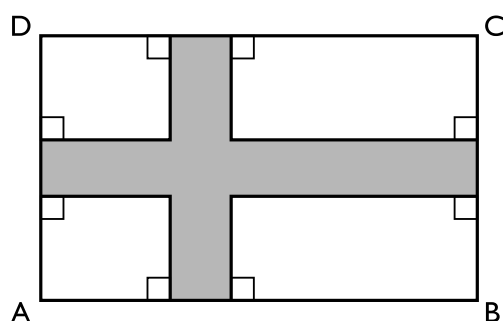
16. $3(x - 1) = 18$
 $6(y - x) = 18$

Kvantitet I: x

Kvantitet II: y

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

17. I rektangeln ABCD finns ett skuggat område.

Kvantitet I: Omkretsen av rektangeln ABCD

Kvantitet II: Omkretsen av det skuggade området

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

18. x, y, z och w är fyra positiva tal sådana att $x < y < z < w$.

Medianen av x, y och z är 7.

Medianen av y, z och w är 13.

Kvantitet I: Medianen av y och z

Kvantitet II: 11

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

19. Kvantitet I: $\sqrt{\frac{5}{9}}$

Kvantitet II: $\frac{2}{3}$

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

20. Kvantitet I: 21 % av 2482

Kvantitet II: 42 % av 1241

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

21. För funktionen f gäller att $f(x) = 4x + 15$ och $a > 0$.

Kvantitet I: $f(-a) - f(a)$

Kvantitet II: 0

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

22. David är 8 år äldre än Frida. Edvin är 11 år.

Kvantitet I: Summan av Edvins ålder och Fridas ålder

Kvantitet II: Davids ålder

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

23. På ett bord ligger två blyertspennor, en gul och en brun. **Hur många centimeter längre är den gula pennan än den bruna?**

- (1) Pennornas sammanlagda längd är 21 cm.
- (2) Den gula pennan är 15 cm lång. Den bruna pennan är 0,4 gånger så lång som den gula pennan.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

24. Vilket värde har x ?

- (1) $x + y = 26$
- (2) $3x + 2y = 39$
 $y = 39$

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

- 25.** En affär säljer strömbrytare styckvis. Om man köper färre än tio så gäller ett visst pris, och om man köper tio eller fler så får man 8 % rabatt på det totala priset.

Hur mycket kostar det att köpa 16 strömbrytare vid ett och samma tillfälle?

- (1) Det kostar 479,20 kr att köpa 8 strömbrytare.
- (2) Om man köper 10 strömbrytare så får man 47,92 kr i rabatt.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

- 26.** I ett stall finns det tre boxar bredvid varandra med en häst i vardera boxen: en hingst, ett sto och ett föl. Hästarna har varsin färg: brun, svart och vit. I mitten står stoet.

Vilken färg har fölet?

- (1) Hingsten är svart och står bredvid den bruna hästen.
- (2) Stoet, som står till höger om hingsten, är inte vitt.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

27. Eva köper en lott i ett lotteri. **Hur stor är sannolikheten att lotten är en vinstlott?**

- (1) Andelen nitlotter är 80 procent.
- (2) Det finns 250 lotter i lotteriet.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

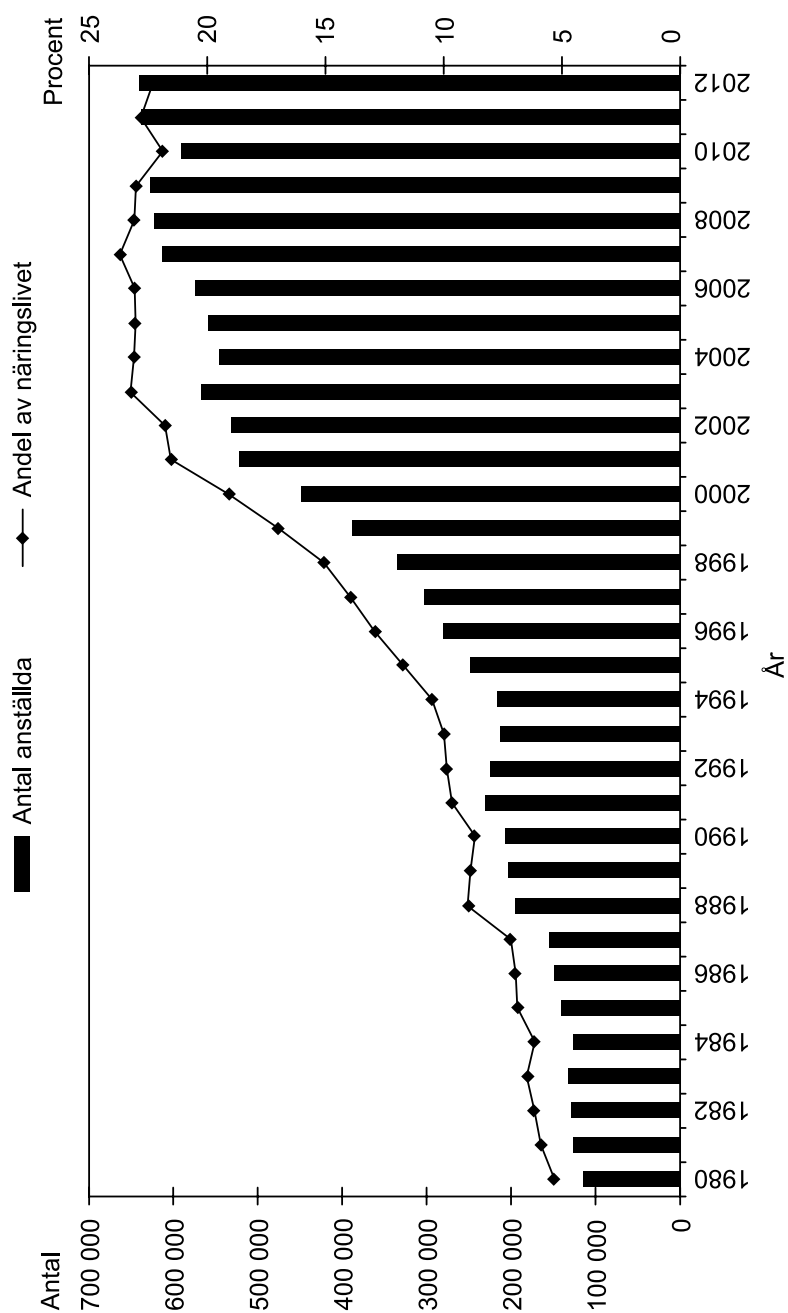
28. Utanför en skolbyggnad finns det en cykelparkering med ett antal cyklar. **Hur många cyklar finns det på parkeringen?**

- (1) 19 av cyklarna har pakethållare och 13 av cyklarna har fotbroms.
- (2) 11 cyklar har varken pakethållare eller fotbroms.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

Anställda i utlandsägda företag

Antalet anställda i utlandsägda företag i Sverige 1980–2012. Dessutom anges hur stor andel av näringslivets samtliga anställda som fanns i utlandsägda företag.

Uppgifter

29. För hur många av de redovisade åren gäller att antalet anställda i utlandsägda företag minskade jämfört med närmast föregående år?

- A 5
- B 6
- C 7
- D 9

30. Vilket år var antalet anställda i utlandsägda företag 400 000–600 000 och utgjorde 15–20 procent av näringslivets samtliga anställda?

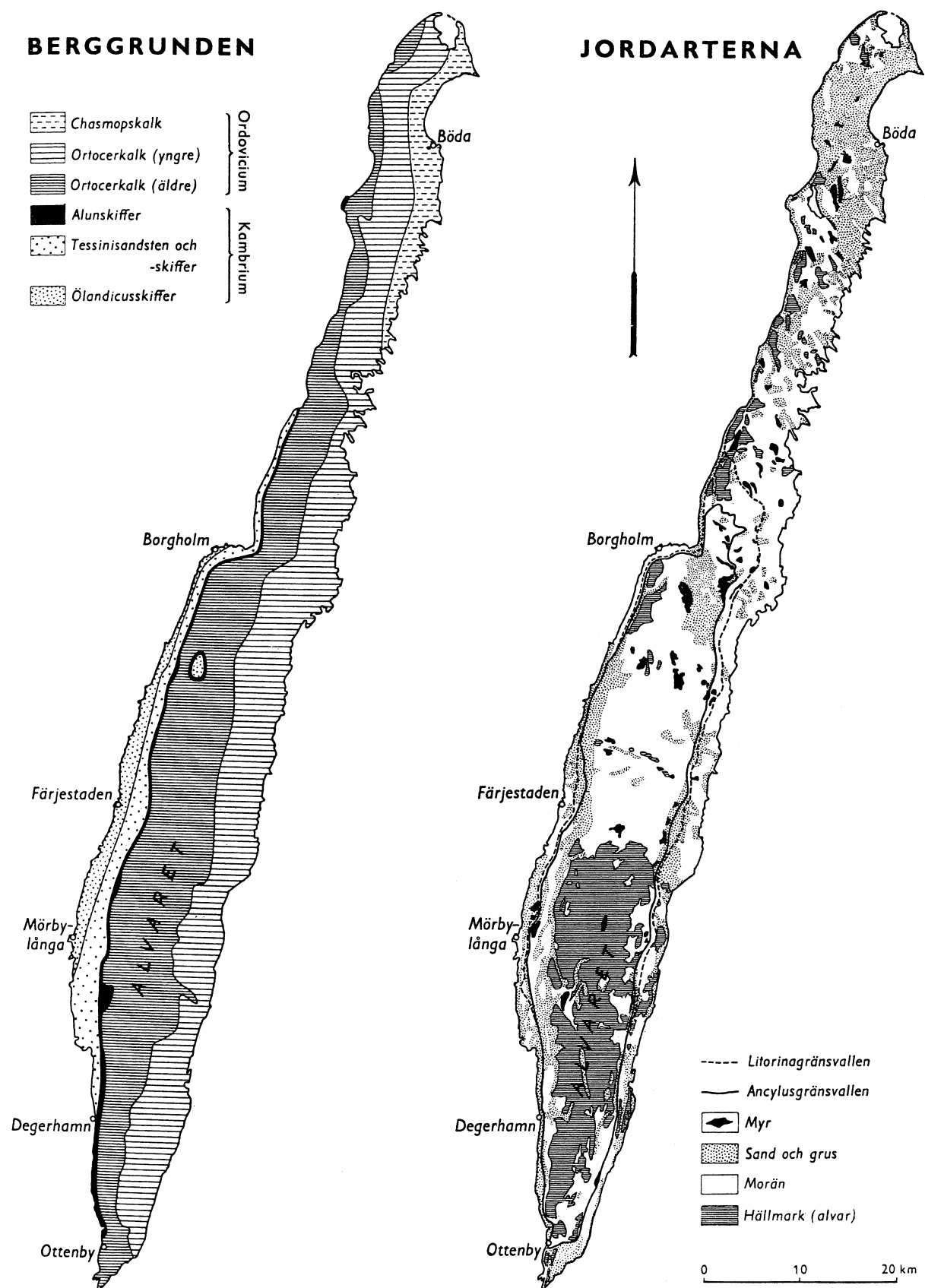
- A 1998
- B 1999
- C 2000
- D 2001

31. Studera hur många anställda i utlandsägda företag det fanns 1993 samt hur stor andel av näringslivets samtliga anställda de utgjorde.

Hur många anställda fanns det totalt inom näringslivet i Sverige detta år?

- A 230 000
- B 1 575 000
- C 2 050 000
- D 2 850 000

Berggrund och jordarter på Öland

Uppgifter

- 32. Om man delar Öland i höjd med Borgholm i en nordlig och en sydlig del, vilken berggrund är då vanligast i den nordliga respektive sydliga delen?**
- A Ortocerkalk (yngre) respektive Ortocerkalk (äldre)
 - B Ortocerkalk (yngre) respektive Chasmopskalk
 - C Ortocerkalk (äldre) respektive Ortocerkalk (yngre)
 - D Chasmopskalk respektive Ortocerkalk (äldre)
- 33. Vilka två jordarter förekommer närmast Ölands östkust rakt öster om Mörbylånga?**
- A Myr samt morän
 - B Myr samt hållmark
 - C Sand och grus samt morän
 - D Sand och grus samt hållmark
- 34. För vilken ort gäller att den ligger i ett område med ölandicusskiffer och att närmaste förekomst av chasmopskalk finns cirka 70 km fågelvägen från orten?**
- A Borgholm
 - B Degerhamn
 - C Färjestaden
 - D Mörbylånga

Svenskars internetanvändning

Andelen och antalet¹ personer som använde internet på olika platser 2010, totalt och uppdelat efter ålder och kön.

Ålder	Var	Andel i procent			Antal		
		Totalt	Män	Kvinnor	Totalt	Män	Kvinnor
16-24 år	I hemmet	96	96	96	1 087 500	556 400	531 100
	På arbetsplats	28	32	24	314 400	183 700	130 800
	I skolan	55	48	62	620 000	278 900	341 100
	I någon annans hem	59	59	58	661 000	343 800	317 200
	På annan plats	28	30	26	317 400	173 200	144 200
25-34 år	I hemmet	97	96	98	1 117 200	564 000	553 300
	På arbetsplats	66	73	59	765 400	432 100	333 400
	I skolan	13	11	14	148 000	67 300	80 600
	I någon annans hem	46	51	40	526 500	299 800	226 600
	På annan plats	31	34	27	352 800	202 000	150 700
35-44 år	I hemmet	96	96	95	1 238 400	632 900	605 500
	På arbetsplats	78	79	77	1 003 300	515 700	487 600
	I skolan	4	3	5	52 600	22 500	30 100
	I någon annans hem	33	36	30	425 000	236 900	188 200
	På annan plats	24	31	18	314 800	202 400	112 400
45-54 år	I hemmet	92	91	93	1 121 700	561 500	560 200
	På arbetsplats	70	68	71	845 700	419 100	426 600
	I skolan	3	3	4	39 300	17 000	22 300
	I någon annans hem	18	17	19	213 800	102 500	111 300
	På annan plats	16	21	12	200 200	128 800	71 400
55-64 år	I hemmet	81	80	82	971 400	479 100	492 300
	På arbetsplats	53	51	55	636 700	306 600	330 100
	I skolan	1	1	1	15 100	8 000	7 000
	I någon annans hem	15	14	16	180 800	82 600	98 200
	På annan plats	15	18	12	175 900	107 100	68 800
65-74 år	I hemmet	56	63	50	514 100	280 700	233 400
	På arbetsplats	5	6	3	41 800	28 200	13 600
	I skolan	0	0	-	900	900	-
	I någon annans hem	5	4	6	43 800	17 500	26 200
	På annan plats	12	14	11	111 600	61 900	49 800
Samtliga	I hemmet	88	88	87	6 050 300	3 074 600	2 975 700
	På arbetsplats	52	54	50	3 607 300	1 885 300	1 722 000
	I skolan	13	11	14	875 900	394 700	481 200
	I någon annans hem	30	31	28	2 050 900	1 083 100	967 700
	På annan plats	21	25	18	1 472 700	875 400	597 400

¹ Avrundat till närmaste hundratal.

Uppgifter

35. I vilken kategori noterades den största skillnaden i antal mellan män och kvinnor?

- A 16–24-åringar som använde internet i skolan
- B 25–34-åringar som använde internet på arbetsplatsen
- C 25–34-åringar som använde internet på annan plats
- D 35–44-åringar som använde internet på annan plats

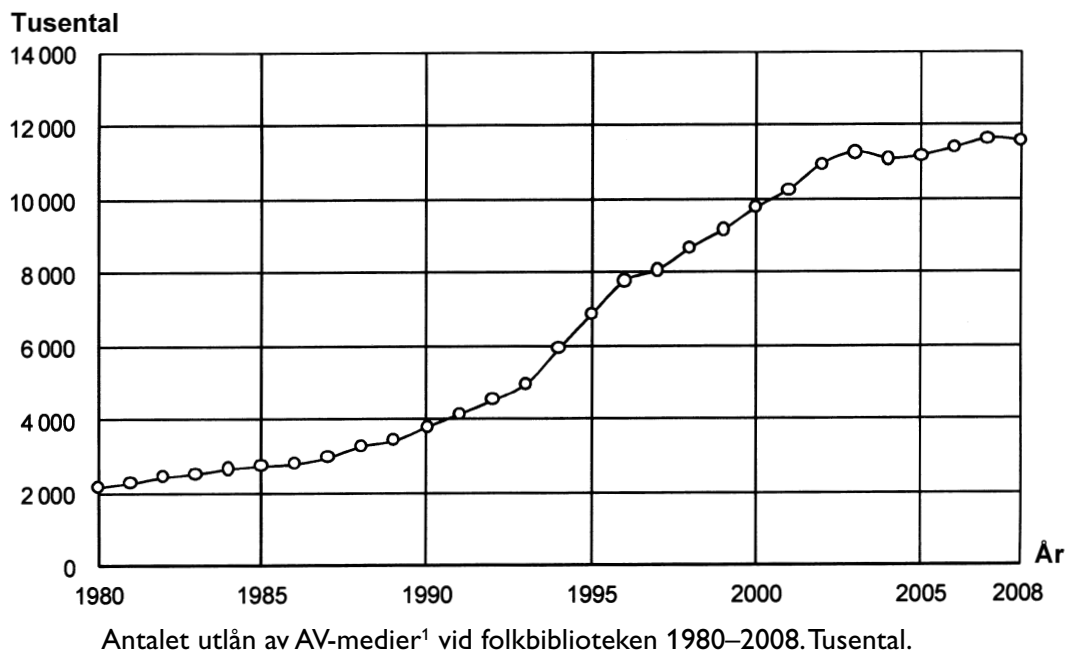
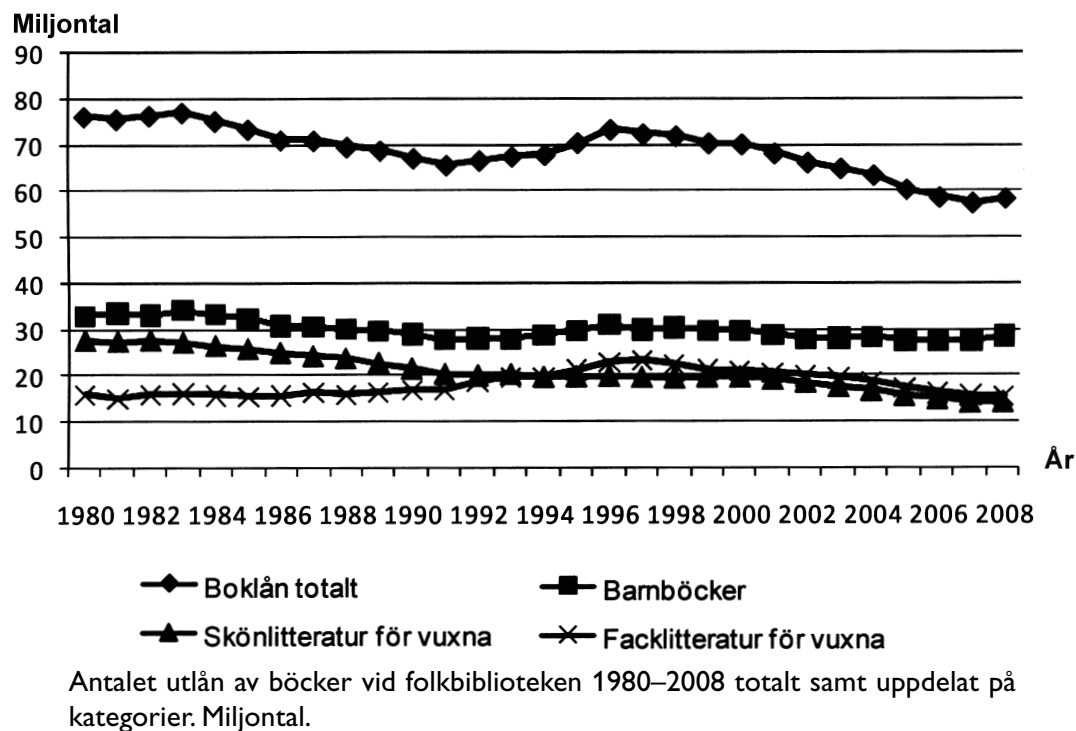
36. I totalgruppen var de som använde internet hemma ungefär tre gånger så många som de som använde internet i någon annans hem. Vilken åldersgrupp var mest lik totalgruppen i detta avseende?

- A 16–24-åringar
- B 25–34-åringar
- C 35–44-åringar
- D 45–54-åringar

37. Hur stor andel av alla som använde internet på arbetsplatsen var under 45 år?

- A 78 procent
- B 58 procent
- C 48 procent
- D 28 procent

Folkbibliotekens utlåning

¹ Audio-visuella medier som ljudböcker och dvd.

Uppgifter

38. Vilket av följande år avses?

Antalet boklån totalt var mindre än 70 miljoner och antalet utlån av AV-medier ökade med en miljon jämfört med året innan.

- A 1991
- B 1993
- C 1994
- D 1996

39. I folkbibliotekens bokbestånd fanns 2008 cirka 40 miljoner böcker. **Hur många gånger i genomsnitt lånades en bok ut detta år?**

- A 0,70 gånger
- B 1,10 gånger
- C 1,45 gånger
- D 1,85 gånger

40. Hur många av boklånen år 2000 var utlån av barnböcker?

- A Fem av tio
- B Fyra av tio
- C Tre av tio
- D Två av tio

2018-10-21

Högskoleprovet

Provpass 3

- Alla svar ska föras in i svarshäftet **inom** provtiden.
- Markera dina svar tydligt i svarshäftet.
- Du får använda provhäftet som kladdpapper.
- Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.
- Du får inget poängavdrag om du svarar fel.
- På nästa sida börjar provet, som innehåller 40 uppgifter.
- Provtiden är **55 minuter**.

Verbal del

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är ORD (ordförståelse), LÄS (svensk läsförståelse), MEK (meningskomplettering) och ELF (engelsk läsförståelse). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
ORD	10	1–10	3 minuter
LÄS	10	11–20	22 minuter
MEK	10	21–30	8 minuter
ELF	10	31–40	22 minuter

Börja inte med provet förrän provledaren säger till!

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

1. moralisera

- A ta ställning för något
- B uppmuntra
- C följa regler
- D godkänna
- E predika rätt och fel

2. okular

- A stativ
 - B lins
 - C platta
 - D lock
 - E kapsel
-

3. på måfå

- A oaktsamt
- B vanemässigt
- C fumligt
- D slumpmässigt
- E tankspritt

4. mausoleum

- A gravbyggnad
 - B kyrkoarkiv
 - C slottsruin
 - D pelargång
 - E vapenförråd
-

5. inskränkt

- A fokuserad
- B utesluten
- C begränsad
- D ihopslagen
- E invecklad

6. skenrättegång

- A utdragen rättegång
 - B rättegång utan domare
 - C direktsänd rättegång
 - D rättegång avgjord på förhand
 - E snabb rättegång
-

7. vara under uppsegling

- A närma sig
- B vara bevakad
- C vänta på sin tur
- D vara på sin vakt
- E lära sig

8. signum

- A framtoning
 - B klartecken
 - C särmärke
 - D föreskrift
 - E tacknamn
-

9. avart

- A orättvis kritik
- B falskt rykte
- C tung börda
- D snabbt slut
- E sämre variant

10. enahanda

- A ensam
- B enväldig
- C enig
- D enformig
- E enkel

Fördomar om fetma

Stigmatisering anses vara en starkt bidragande faktor till hälsoskillnader i en befolkning. Det skulle kunna innebära att fetmans hälsokonsekvenser inte bara är orsakade av fetman som sådan utan också av den stigmatisering som personer med fetma ofta får utstå. Det övergripande syftet med avhandlingen *Obesity and stigma: studies on children, adults and health care professionals* var att undersöka fetma och stigmatisering utifrån barns, vuxnas och vårdpersonals perspektiv.

Avhandlingen består av fyra delstudier, vilka inkluderar populationsbaserade material bestående av en grupp 10-åriga barn i sällskap med en förälder (n=1 400), en grupp vuxna (n=2 600) samt ett strategiskt urval av allmänläkare och distriktssköterskor (n=20).

Studie I visade att det är signifikant större sannolikhet att barn har fördomar om fetma än om normalvikt eller undervikt. Variationen i barns fördomar kunde förklaras av barnets kön samt kroppsstorlek och kön på den figur som bedömdes. Barn från socioekonomiskt goda förhållanden rapporterade i större utsträckning fördomar om fetma än barn från socioekonomiskt sämre förhållanden.

Studie II visade att ju mer negativ kroppsuppfattning 10-åringarna har, desto fler stereotyper har de om fetma. Styrkan i sambandet varierade dock med kön på den som bedömde och kön på den som blev bedömd. Om föräldern hade en stark tro på personligt ansvar för fetma så angav barnet fler stereotyper om fetma, medan större kroppsstorlek hos föräldern betydde att barnet angav färre stereotyper. Barnets egen vikt hade inget samband med antalet stereotyper.

Studie III visade att kvinnor med svår fetma (BMI > 35) rapporterade upplevd diskriminering oftare än kvinnor med normalvikt. Detta samband fanns i alla undersökta sammanhang, det vill säga i arbetslivet, i hälso- och sjukvården och i interpersonella möten. Hur graden av fetma påverkade diskriminering bland män var mer beroende av sammanhang. Till exempel rapporterade män med moderat fetma (BMI 30–34,9) oftare upplevd diskriminering i arbetslivet än vad män med normalvikt eller svår fetma gjorde.

Studie IV visade att allmänläkare och distriktssköterskor beskrev mötet med patienter med fetma utifrån ett organisatoriskt perspektiv samt ur personal- och patientperspektiv. Utfallsrummet bestod av fem distinkt skilda beskrivningskategorier: Adekvat primärvård, Främja livsstilsförändring, Behov av kompetens, Hålla fast vid nya vanor samt Patientens förhållningssätt. Det sistnämnda var något vårdpersonalen ansåg var speciellt problematiskt att hantera i mötet med patienten.

Resultaten i denna avhandling visar att fetma är ett stigmatiserande attribut i det svenska samhället, men att den sociala kontexten och den sociala identiteten har betydelse. Resultaten kan ge nya idéer om hur stereotyper om barns fetma kan mildras. Kunskapen om vårdpersonals skilda uppfattningar om mötet med patienter med fetma kan användas för att förbättra bemötandet i vården.

LENA M. HANSSON

Uppgifter

11. Vilket av följande motiv till att studera fördomar om fetma nämns i texten?

- A Personer med fetma upplever vårdens bemötande som fördomsfullt.
- B Fördomar kan bidra till att försämra hälsan hos personer med fetma.
- C Stigmatisering kan få personer med fetma att acceptera diskriminering.
- D Den ökande fetman leder till ökad diskriminering av personer med fetma.

12. Vilket av följande framkommer i avhandlingen, enligt texten?

- A Att föräldrar ser mindre fördomsfullt på fetma om de själva har överviktiga barn.
- B Att barn i större utsträckning än vuxna har förutfattade meningar om personer med fetma.
- C Att det finns skillnader mellan hur män med fetma och kvinnor med fetma upplever diskriminering.
- D Att vårdpersonal anser sig behöva mer kunskap om hur patienters fetma ska behandlas.

Det Bästa

En av de största tidskriftsframgångarna i USA, *Reader's Digest*, utkom redan 1943 på svenska som *Det Bästa*. Framgångsreceptet var inte eskapism, än mindre mode och sex, utan i stället moral och politik.

I USA utkom *Reader's Digest* redan 1922. Tidskriften vände sig till den växande medelklassen och marknadsfördes som ett "fickuniversitet".

Grundaren DeWitt Wallace förkroppsligar den amerikanska drömmen om den fattige pojken som blir miljonär. Han och hans fru Lila Bell Wallace producerade det första numret av tidskriften i sitt hem i Pleasantville. Var annars, är det frestande att säga. Namnet Pleasantville står som symbol för en idyllisk amerikansk småstadslivsstil. I sin bok *Condensing the Cold War. Reader's Digest and American Identity* skriver Joanne P. Sharp att om inte Pleasantville existerat hade *Reader's Digest* uppfunnit staden.

Tidskriftens innehåll är förutsägbart, menar Sharp. I varje nummer finns artiklar om aktuella händelser, där den enskilda människans öde sätts i fokus. Artiklarna handlar om mod i farofyllda situationer, osjälviska handlingar, försaker och vedermödor. Resebeskrivningar, humor och noveller ingår också. Konceptet är genialt enkelt, nämligen sammanfattningar. Artiklar från andra tidningar förkortas och koncentreras. Timmar ägnas åt att skära ned en text till ett minimum. När tidskriften introducerades i Sverige presenterades den som en läsetjänst, "som väljer ut det bästa ur den störtflod av artiklar och böcker som översvämmar världen". Kunskap skulle göras lättillgänglig för den som inte hade intresse av att ägna sig åt mer intellektuella resonemang. DeWitt Wallace betraktade traditionell journalistik som mångordig och svamlig. Den moderna konsumenten behövde enligt honom bara objektiva fakta.

Objektivitet, eller rättare sagt känslan av objektivitet, åstadkommer man enligt Sharp dels genom att använda ett faktaspråk, dels genom att skapa en illusion av att redaktörerna omsorgsfullt väljer ut "det bästa" från andra tidskrifter utan att ta politiska hänsyn. I tidskriften refereras till ett omfattande material, vilket ger intryck av att båda sidor får komma till tals. Begreppet sanning har stor auktoritet. Men *Reader's Digest* befinner sig långt från det objektivistiska idealet. I stället genomsyras den av ett envetet försvar av amerikanska värderingar. USA är politiskt och moraliskt normerande. Den klassiska amerikanska historien om heroiska pionjärer omgivna av vilda indianer får i *Reader's Digests* värld en ny utformning. Kommunisters ersätter indianer.

Hotet mot den fria världen utgjordes av Sovjetunionen och kommunismen, även om hotbildens intensitet var

beroende av politiska konjunkturen. Under större delen av mellankrigstiden visade *Reader's Digest* stor förståelse för utvecklingen i Sovjetunionen. Den ryska revolutionen betraktades som en naturlig reaktion mot tsardömet. Enligt Sharp hyllades Stalin för sin hängivenhet och sitt hårda arbete. Utrensningarna av motståndare förklarades med att han försvarade ett djärvt politiskt program.

I mitten av 1930-talet växte kritiken av Sovjetunionen. Stalin jämfördes med Hitler och Mussolini. Under andra världskrigets senare hälft fick Sovjetunionen som allierad i kampen mot nazismen förvisso en renässans. Den ryske soldatens mod hyllades. Men efter krigsslutet förbyttes hyllningarna snabbt i en inbiten och oförsonlig antikommunism. Beskrivningar av svält, Gulag och terror dominerade. Sovjetunionen anklagades för att ha dolt sina grymheter och sin brutalitet för granskning utifrån. Samtidigt fanns det motsägelser i beskrivningarna. Sovjetunionen betraktades som både militärt överlägset och hopplöst ineffektivt. Sjukdomsbilder var vanligt förekommande i tidskriftens metaforik. Kommunismen beskrevs som en cancersvulst. Motstånd mot kommunismen jämfördes med kroppens naturliga reaktion mot virusinfektioner.

Reader's Digest såg blott två politiska alternativ – demokrati och kommunism. I det kalla krigets scenario fanns det ingen tredje väg. Och endast en kunde segra. Sharp menar att redaktörerna försökte förstå Sovjetunionen, men att de inte förmådde göra det utanför den rådande diskursen i västvärlden. Sovjetunionen var totalitärt och USA stod för frihet i en bipolar värld där det inte fanns grå zoner.

Reader's Digest byggde sin världsbild på det kalla krigets föreställningsvärld. Allt sedan Berlinmurens fall 1989 har tidskriften liksom USA försökt att omdefiniera sin roll. USA:s globala moraliska ledarskap för den fria världen är enligt *Reader's Digest* inte längre lika självklart. Det amerikanska folket anses ha övergett sin historiska roll. Knarkmissbruk, terrorism, islamisk fundamentalism och kärnfamiljens upplösning ingår i tidskriftens nya hotbilder.

Det antikommunistiska budskapet i *Reader's Digest* går inte att ta miste på. Formuleringarna är övertydliga. Men Sharp uppmärksammar också tidskriftens mer grundläggande retoriska strategier. Med begrepp som sunt förnuft, individualism och optimism delas världen upp i ont och gott. Det får världen att verka enkel och kontrollerbar. Komplexitet ryms inte i *Reader's Digests* definition av sunt förnuft. Samhälleliga förhållanden tolkas med hjälp av tankefigurerna naturlig och onaturlig för att låta läsarna förstå vad som är rätt och fel.

Individualismen är också framträdande. I tidskriften är det individer som triumferar i den amerikanska demokratin. Att det skulle finnas strukturella hinder för individens handlande avfärdas. Utgångspunkten är den amerikanska myten där den enskilda individens framgång bygger på sunt förnuft och hårt arbete. Misslyckande förknippas med dåliga råd, håglöshet och lathet – typiska företeelser i det sovjetiska samhället. *Reader's Digest* genomsyras liksom av ett optimistiskt tänkande. Pessimism och kritik avfärdas som destruktiva krafter. Tidskriftens dyrkan av den amerikanska livssynen handlar inte minst om optimismen i denna livssyn.

I sin analys av *Reader's Digest* identifierar Sharp tankemönster som ger mening i människors liv och styr deras handlande. Med utgångspunkt i tidskriftens politiska och moraliska budskap frilägger hon meningsskapande förlopp i västvärldens politiska kultur under efterkrigstiden.

Värderingar som accepteras som naturliga, oproblematiske och självklara i den populärkulturella sfären utnyttjas mer eller mindre manipulativt av politiska ledare. President Ronald Reagan citerade flitigt *Reader's Digest*. Kommunismen utgjorde förstas med sina internationella ambitioner ett reellt hot mot västvärldens liberal-demokratiska system. Sovjetunionen var aggressivt och imperialistiskt. Det är en verklighet som vi inte får bortse från. Men för Sharp handlar det också om hur antikommunismen kunde bli till masshysteri i ett land där kommunisterna aldrig fick mer än en halv procent av rösterna.

Reader's Digest utgör en sinnebild för västvärldens moraliska och politiska mission. Tidskriften skapade förvisso inte det kalla kriget. Men dess iscensättning av efterkrigstidens moraliska och politiska debatt var framgångsrik.

KIM SALOMON

Uppgifter

13. Vad är enligt texten utmärkande för artiklarna i *Reader's Digest*?

- A Opartiskhet och tillförlitlighet.
- B Koncentration och förenkling.
- C Granskning och analys.
- D Humor och lättsamhet.

14. Hur kan man utifrån texten bäst beskriva den bild som *Reader's Digest* gav av Sovjetunionen under mellankrigstiden?

- A Sympatin följdes efter hand av en mer kritisk hållning.
- B Kritiken avtog när nazismen började framstå som en gemensam fiende.
- C Kritiken bestod även om argumenten förändrades.
- D Den första misstron ersattes av en större förståelse.

15. Hur kan man, enligt texten, bäst beskriva den världsbild som *Reader's Digest* har gett uttryck för?

- A Objektiv.
- B Osammanhängande.
- C Svartvit.
- D Nyansrik.

16. Hur kan man, utifrån Kim Salomons referat, bäst karakterisera Joanne P. Sharps studie av *Reader's Digest*?

- A Som en neutral bearbetning.
- B Som en vinklad betraktelse.
- C Som en välvillig presentation.
- D Som en kritisk analys.

Tio år eller livstid

Några funderingar med anledning av en dom i Högsta domstolen den 30 mars 2007.

Det straffrättsliga påföljdssystemet och påföljdsbestämningsreglerna i svensk rätt vilar på två disparata bestraffningsideologier. Påföljdssystemet som sådant formades under ett tydligt inflytande av förespråkarna för den s.k. behandlingsideologin, som i Sverige, jämfört med närliggande länder, fick ett mycket starkt genomslag. Där emot infördes vid brottsbalkens tillkomst inga påföljdsbestämningsregler att tala om, med undantag av en allmänt hållen och numera upphävd bestämmelse i brottsbalkens 1 kap. 7 §. Regeln gav uttryck för en i första hand individualpreventiv syn på påföljdsbestämningen.

Vid påföljdsreformen år 1989 infördes proportionalitetsprincipen som den styrande principen för påföljdsbestämningen. Principen innebär att straff i grunden skall bestämmas i relation till brottets straffvärde, dvs., något förenklat uttryckt, i relation till brottets svårhet och klandervärdhet, inom ramen för den straffskala som lagstiftaren försett brottstypen i fråga med. Reformen har, efter en initial osäkerhet, slagit igenom väl, trots att den har tillämpats och tillämpas inom ramen för ett påföljdssystem som egentligen grundas på helt andra utgångspunkter.

En förutsättning för att kunna tillämpa proportionalitetsprincipen vid påföljdsbestämningen är att straffskalorna för de enskilda kriminaliserade handlingarna har en spännvidd som möjliggör en differentiering av den straffrättsliga reaktionen i relation till brottets svårhet i det enskilda fallet (det konkreta straffvärdet). Detta krav är i allmänhet uppfyllt tvärs igenom hela straffrätten även om man i och för sig kan diskutera hur väl motiverade eller vettiga straffskalorna för vissa brottstyper är.

Proportionalitetsprincipen kan alltså beaktas vid i princip alla brott – med ett undantag. Det straff som lagstiftaren föreskriver för mord är antingen tio års fängelse eller fängelse på livstid. Detta innebär att utrymmet för att bestämma straff för mord i förhållande till brottets konkreta straffvärde är starkt begränsat. Domstolarna har enbart två alternativ att välja mellan, samtidigt som gapet mellan de två alternativen känns mycket stort. Ytterligare en aspekt som bör nämnas är att tio års fängelse (eller ett snäpp lägre fängelsestraff) inte så sällan döms ut för andra brott än mord, som narkotikabrott, vissa grova sexualbrott etc. Även om det rör sig om grov brottslighet är det ändå svårt att jämföra de värden som står på spel vid t.ex. narkotikabrottslighet med att ett liv oåterkalleligt upphört samt med det lidande som anhöriga till offret skall gå igenom.

Vad jag vill komma fram till är att även om domstolarna har att döma inom ramen för den tillämpliga straffskalan (som i detta fall reduceras till två alternativ), och även om jämförelse mellan olika brottstyper i första hand är lagstiftarens sak, är det svårt att undvika att man vid bedömningen av vilket straff för mord som kan anses proportionerligt beaktar också hur stränga straff som döms ut för andra brottstyper. Ytterligare en aspekt av betydelse i detta sammanhang torde vara att en domare som dömer ut fängelse på livstid vet att det i själva verket är ett straff på (numera) 18–25 år, ej på livstid.

Det är mot bakgrund av dessa tankar jag läser Högsta domstolens avgörande. Den tilltalade i målet dömdes för uppsåtligt dödande av sin sambo. Gärningen bedömdes i alla instanser som mord. Hovrätten dömde mannen till tio års fängelse. Åklagaren överklagade domen och yrkade att mannen skulle dömas till fängelse på livstid. Högsta domstolen fastställer hovrättens dom. Högsta domstolen konstaterar, med hänvisning till tidigare praxis, att livstidsstraff inte kan betraktas som den normala påföljden för mord, utan att en samlad bedömning av omständigheterna i varje särskilt fall skall göras. En sådan bedömning i detta fall ger inte anledning att döma till livstidsstraff.

Hade Högsta domstolen stannat vid detta skulle man kunna undra varför fallet tagits upp till prövning. Det är dock i en annan del av domen som man hittar svaret. Med utgångspunkt i statistiska uppgifter sammanfattar Högsta domstolen utvecklingen när det gäller tillämpning av livstidsstraff. För det första konstateras att antalet livstidsdömda ökat från början av 1990-talet och att de som döms till livstid numera är fler än de som döms till tidsbestämt straff, dvs. tio år. För det andra konstaterar Högsta domstolen att medan längden på de livstidsstraff som regeringen tidsbestämde efter nådeansökan under tiden före 1993 uppgick till mellan 12 och 16 år, så är praxis efter 1994 sådan att straffen bestäms till mellan 18 och 25 år.

Domen kan inte missförstås. Vad Högsta domstolen uppenbarligen har i sikte är att bromsa den utveckling som man redogör för. Det är en klar signal riktad till de domstolar som har att bestämma påföljd för mord.

Men kanske är det också en signal till Örebro tingsrätt, som sedan slutet av förra året handlägger ärenden enligt lag (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid, att tingsrätten vid tillämpningen av den lagen inte så noga behöver följa regeringens nådepraxis från senare år.

När det gäller den skärpta påföljdspaxis som kan iakttas vid påföljdsbestämningen i domstolarna, och som nämns i den nu aktuella domen, menar jag att den förekomst av

två disparata bestraffningsideologier som jag berört inledningsvis ger en delförklaring till praxisändringen. Det kanske var något lättare att bortse från det egendomliga i att döma till samma straff för mord och, låt oss säga, narkotikabrott, om man ensidigt var inriktad på gärningsmannens förutsättningar till återanpassning samt på andra individrelaterade omständigheter. Fokuserar man i stället på brottets svårhet, vikten av de intressen som angrips och de konsekvenser som brottet fått, förändras bilden. Med andra ord har troligen det fördjupade proportionalitetstänkandet sedan påföljdsreformen 1989 lett till att domstolarna upplever det som otillfredsställande, kanske orättvist, att döma till samma eller liknande straff för mord och andra i ett visst perspektiv mindre ödesdigra brott. Det är möjligen därför som man nu oftare väljer livstidsstraff än förr. Straff på tio års fängelse upplevs som för lågt i jämförelse med straff för andra brott.

I detta sammanhang kan påpekas att när Högsta domstolen i det aktuella fallet tar upp frågan huruvida ett nor-

malt straff för mord skall vara livstidsstraff eller fängelse på viss tid (tio år) nämns inte ett uttalande i propositionen som kan anses relevant i detta sammanhang. Det framgår av propositionen att man räknade med att de som begått grova brott och var "oemottagliga eller föga mottagliga för straff" kunde dömas till internering enligt dåvarande kap. 30 och på det sättet hållas inne längre tid än tio år (prop. 1962:10 C vol. 1, s. 238). Man utgick alltså från att det fanns något mellan tio års fängelse och livstidsstraff i de fall där brotten var grova men ändå inte motiverade livstidsstraff. Sedan 1980 har denna möjlighet inte funnits.

Det går alltså att hitta möjliga förklaringar till att domstolarna efter reformen 1989 i större omfattning började tillämpa livstidsstraff. Varför regeringen utvecklat en strängare praxis för beviljande av nåd är svårare att säga. Kanske måste svaret sökas på andra områden än inom rättsskipningen.

JOSEF ZILA

Uppgifter

17. Vilken förändring innebar den reform från 1989 som beskrivs i texten?

- A Att behandlingsideologin fick större inflytande över bestämningen av rättsliga påföljder.
- B Att alla gamla riktlinjer för bestämning av rättsliga påföljder avskaffades.
- C Att bestämningen av rättsliga påföljder anpassades till en proportionalitetsprincip.
- D Att bestämningen av rättsliga påföljder blev mindre reglerad och mer fri.

18. Hur tolkar textförfattaren Högsta domstolens dom i det aktuella fallet?

- A Som en invändning mot att påföljdspraxis vid mord har förändrats på senare år.
- B Som en uppmaning till rättsväsendet att återuppliva den gamla behandlingsideologin.
- C Som en invändning mot att det saknas en bestämd nådepraxis vid livstidsdomar.
- D Som en uppmaning till regeringen att avskaffa proportionalitetsprincipen.

19. Vad ser textförfattaren som ett grundproblem när påföljden för mord ska bestämmas?

- A Variationen i straffskalan för mord är för liten för att proportionalitetsprincipen ska kunna tillämpas vid påföljdsbestämningen.
- B Bestämningen av påföljd sker genom att mord jämförs med varandra – inte med andra, närliggande brott.
- C Bristen på alternativ till den gamla straffskalan för mord gör påföljdsbestämningen godtycklig och inkonsekvent.
- D Domstolarna bortser från den dömdes chans till återanpassning och bestämmer påföljd enbart utifrån brottets svårighetsgrad.

20. Hur kunde påföljden internering fungera fram till 1980, av texten att döma?

- A Som en tillfällig nödlösning.
- B Som ett längre livstidsstraff.
- C Som en praktisk medelväg.
- D Som ett alternativ till behandling.

21. I skafferiet stod också separatorn, som separerade mjölken så att det blev grädde och skummjolk. Av grädden ____ man smör, och till julen gjorde mamma sötost av oskummad sötmjolk, berättar Maj-Len, född 1947.
- A kärnade
 - B skummade
 - C ystade
 - D pastöriserade
22. Min musik har en ____ och en ärlighet. I Nashville är det idag ____ att försöka se ut som tjugo eller tjugofem. Själv är jag trettiosex och vill inte låtsas som något annat.
- A skönjbarhet – utmanande
 - B kollektivitet – anständigt
 - C autenticitet – kutym
 - D generositet – absolut
23. De mest gynnsamma förhållandena för bildandet av snörullar är hård vind över nysnö, gärna i töväder och med ____ som underlag. Rullar bildas alltså när ____ får tag i en liten flik av snön som sedan rullas vidare. Det bör också vara plana ytor. Vinden kan dessutom ____ ett sluttande underlag.
- A is – regnet – hindras av
 - B snö – snöfallet – byta riktning på
 - C skare – vinden – få hjälp av
 - D barmark – nederbörden – öka i styrka på
24. En bedömare tror att det kan bli svårt för ____ banker att möta utmaningen från ____; ett problem som är vanligt inom andra oligopolbranscher, det vill säga branscher med relativt få aktörer.
- A etablerade – uppstickarna
 - B monetära – tillskyndarna
 - C nystartade – underhuggarna
 - D konkurrerande – belackarna

25. Boken fokuserar på de sajter och forum där den så kallade counterjihad-rörelsen regerar. I denna till stora delar nätbaserade rörelse har den centrala ____ mellan religionskritik och konspiratorisk rasism suddats ut.
- A funktionen
 - B trossatsen
 - C motpolen
 - D distinktionen
26. En av anledningarna till att bipolär sjukdom så ofta feldiagnostiseras är att läkaren bara har fått halva sanningen. Personer med bipolär sjukdom kanske inte alls mår dåligt under perioder av ____, så de söker läkarhjälp endast när de är deprimerade. Läkaren ser bara hälften av sjukdomen och kan ge fel diagnos. Detta kan fördröja ____ behandling.
- A skov – profylaktisk
 - B eufori – adekvat
 - C dystyrihet – primär
 - D självkänsla – analytisk
27. Underleverantören har under sommaren tvingats minska sin elförbrukning med cirka 15 procent. Denna på förhand icke tidsbestämda ____ upphörde till slut i början av september, men de japanska myndigheterna väddar fortfarande till samtliga företag att vara sparsamma med elen.
- A reservation
 - B stagnation
 - C ransonering
 - D sanering
28. Det är av yttersta ____ för företaget att ____ en strikt lösenordspolicy och att lära sina anställda knepen för säkra lösenord.
- A ambition – säkerställa
 - B värde – anhölla
 - C ansvar – bedriva
 - D vikt – upprätta

29. På sin målning av ett balsällskap fångar Adolf von Menzel dekadensen och den ____ glansen i det förklingande 1800-talet.

- A brinnande
- B falnande
- C porlande
- D växande

30. I tarmslemhinnan finns ett barriärsystem för att förhindra ____ av främmande antigener, såsom bakterier och födoämnesproteiner, i större omfattning. ____ kan små mängder av dessa makromolekyler normalt passera ____.

- A infektion – I det avseendet – indirekt
- B penetration – Emellertid – intakta
- C kultivering – På motsatt sätt – okontrollerat
- D sondering – Däribland – obemärkta

2018-10-21

Högskoleprovet

Provpass 4

- Alla svar ska föras in i svarshäftet **inom** provtiden.
- Markera dina svar tydligt i svarshäftet.
- Du får använda provhäftet som kladdpapper.
- Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.
- Du får inget poängavdrag om du svarar fel.
- På nästa sida börjar provet, som innehåller 40 uppgifter.
- Provtiden är **55 minuter**.

Kvantitativ del

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är XYZ (matematisk problemlösning), KVA (kvantitativa jämförelser), NOG (kvantitativa resonemang) och DTK (diagram, tabeller och kartor). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
XYZ	12	1–12	12 minuter
KVA	10	13–22	10 minuter
NOG	6	23–28	10 minuter
DTK	12	29–40	23 minuter

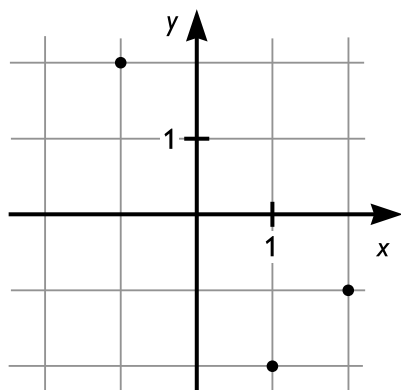
Börja inte med provet förrän provledaren säger till!

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

1. Vilket av svarsalternativen motsvarar uttrycket $x^2 \cdot x \cdot x^4$?

- A x^6
- B x^7
- C x^8
- D x^{16}

2. Vilket svarsalternativ motsvarar en punkt som inte är markerad i koordinat-systemet nedan?

- A (-2, 1)
- B (-1, 2)
- C (1, -2)
- D (2, -1)

3. $1 < a < b < c$

Vilket av svarsalternativen är större än 1?

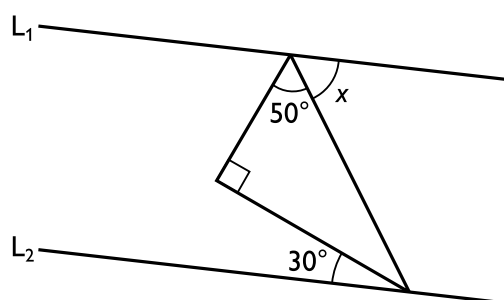
A $\frac{b+c}{a}$

B $\frac{a+b}{b+c}$

C $\frac{b-a}{c-a}$

D $\frac{a \cdot b}{b \cdot c}$

4. L_1 och L_2 är parallella linjer. Hur stor är vinkeln x ?

A 50°

B 60°

C 70°

D 80°

5. Vad är $\frac{\frac{4}{9}}{\frac{8}{3}}$?

A $\frac{1}{6}$

B $\frac{27}{32}$

C $\frac{32}{27}$

D 6

6. De sex talen 5, 15, 17, 23, x och y har medelvärde 11. Vad är medelvärdet av talen x och y ?

A 1

B 3

C 6

D 9

7. Vilket av svarsalternativen motsvarar förhållandet 6:7?

- A 36:49
- B 67:76
- C 120:140
- D 330:390

8. Vilket av svarsalternativen motsvarar uttrycket $x - (y + x) - y$?

- A $2x - 2y$
- B $2x$
- C $-2y$
- D 0

9. Summan av tre på varandra följande heltal är 96. Vad är produkten av det minsta och det största talet?

- A 992
- B 1023
- C 1056
- D 1096

10. $f(x) = 3x + m$ där m är en konstant.

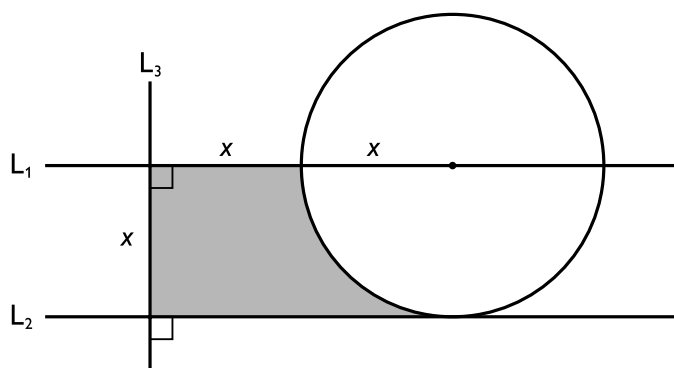
Vad är $f(a+1) - f(a)$?

- A 1
- B a
- C m
- D 3

11. Vad är $\frac{1,2 \cdot 10^{16} - 4 \cdot 10^{15}}{2 \cdot 10^{13}}$?

- A $-1,4 \cdot 10^{14}$
- B $-1,4 \cdot 10^2$
- C 40
- D $4 \cdot 10^2$

12. Tre linjer och en cirkel avgränsar den skuggade ytan i figuren. Vilken area har den skuggade ytan?

- A $x^2 + \frac{\pi x}{2}$
- B $2x^2 - \frac{\pi x}{2}$
- C $x^2 + \frac{\pi x^2}{4}$
- D $2x^2 - \frac{\pi x^2}{4}$

**13. $(23^7)^x = 12167$
 $(23^y)^7 = 13000$**

Kvantitet I: x

Kvantitet II: y

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

14. *Kvantitet I:* Medelvärde av fem positiva och fem negativa heltal

Kvantitet II: 0

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

15. *Kvantitet I:* Omkretsen av en cirkel med diametern 1 cm

Kvantitet II: Omkretsen av en liksidig triangel med sidan 1 cm

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

16. x och y är två på varandra följande heltal sådana att $x < y$.

Kvantitet I: $2x$

Kvantitet II: Summan av x och y

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

17. *Kvantitet I:* 0,00541 km

Kvantitet II: $5,41 \cdot 10^3$ mm

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

18. *x och y är positiva heltal.*

$$\frac{3x}{4y} = 5$$

Kvantitet I: 20

Kvantitet II: x

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

19. $A = (x_1, y_1)$

$B = (x_2, y_2)$

$x_1 < x_2$

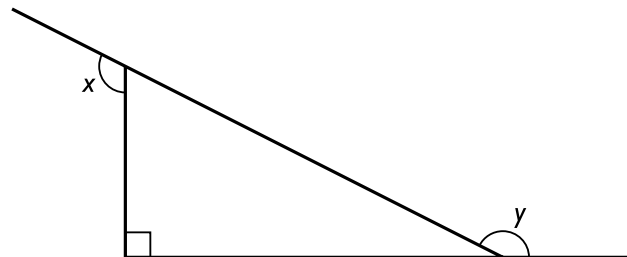
Punkterna A och B ligger på linjen $y = -3x + \frac{1}{3}$.

Kvantitet I: y_1

Kvantitet II: y_2

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

20.

Kvantitet I: $x + y$

Kvantitet II: 270°

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

21. Kvantitet I: $\frac{1}{3} + \frac{1}{24}$

Kvantitet II: $\frac{1}{4} + \frac{1}{8}$

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

22. Ett badkar rymmer 200 liter.

Kvantitet I: Tiden det tar att fylla badkaret till $\frac{4}{5}$ om man fyller på med den konstanta hastigheten 15 liter per minut

Kvantitet II: Tiden det tar att fylla badkaret till $\frac{2}{3}$ om man fyller på med den konstanta hastigheten 10 liter per minut

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

23. Tre askar – en blå, en vit och en röd – innehåller olika saker. En ask innehåller gem, en innehåller häftstift och en innehåller nålar. **Vilken färg har asken som innehåller gem?**

- (1) Häftstiften är i den blå eller den röda asken.
- (2) Nålarna är i den röda eller den vita asken.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

24. På ett fartyg fanns det 2500 personer under en resa. Var och en av personerna på fartyget var antingen passagerare eller sjöman. **Hur stor andel av sjömännen var sjösjuka under resan?**

- (1) Sju av sjömännen var sjösjuka under resan.
- (2) Det fanns nio gånger så många passagerare som sjömän på fartyget.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

25. $x < 0$
 $b \neq 0$

Vilket värde har x ?

(1) $x^2 = 9$

(2) $x^2 + 5x + b = 0$

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

26. De tre siffrorna 5, 6 och 7 står skrivna på rad på ett papper. Vilket tresiffrigt tal bildar siffrorna?

- (1) Siffran 7 står först.
- (2) Talet är större än 758.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

27. I en låda finns det 72 enfärgade bollar, röda och blå. Var och en av bollarna är antingen stor eller liten. **Hur stor andel av bollarna är stora?**

- (1) $\frac{1}{3}$ av de blå bollarna är stora.
- (2) $\frac{1}{2}$ av de röda bollarna är små.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

28. Arean av en rätvinklig triangel är 50 cm^2 . **Hur stora är triangelns vinklar?**

- (1) Triangeln är likbent.
- (2) Minst en av triangelns vinklar är 45° .

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

Nationalparker och naturreservat

Antalet nationalparker och naturreservat i Sverige 2010 fördelat på län respektive landsdelar. Därutöver redovisas den totala arealen och landarealen i hektar för nationalparkerna respektive naturreservaten.

Län/landsdel	Nationalparker			Naturreservat		
	Antal	Totalareal ha	Landareal	Antal	Totalareal ha	Landareal
Stockholms	2	2 157	1 957	255	119 028	44 278
Uppsala	1	10 464	6 248	133	37 421	23 956
Södermanlands	–	–	–	131	46 003	14 471
Östergötlands	–	–	–	187	47 980	16 833
Jönköpings	1	7 672	7 377	112	16 716	15 675
Kronobergs	–	–	–	104	18 749	12 629
Kalmar	2	300	174	179	48 450	24 002
Gotlands	1	4 464	3 676	114	71 435	11 616
Blekinge	–	–	–	93	15 940	8 448
Skåne	3	2 059	1 955	216	71 247	22 323
Hallands	–	–	–	147	20 345	12 002
Västra Götalands	4	45 401	5 991	400	112 808	68 851
Värmlands	–	–	–	125	92 011	39 785
Örebro	1	111	111	208	37 781	32 233
Västmanlands	–	–	–	87	23 548	12 913
Dalarnas	2	40 030	39 214	207	231 371	222 897
Gävleborgs	1	30	29	156	30 187	19 271
Västernorrlands	1	3 056	2 739	146	31 224	23 614
Jämtlands	1	10 378	10 354	93	518 282	489 145
Västerbottens	1	1 143	1 111	239	825 927	762 114
Norrbottens	8	610 834	550 458	284	1 911 155	1 768 003
Norra Norrland	9	611 977	551 569	523	2 737 082	2 530 117
Södra Norrland	3	13 464	13 122	395	579 693	532 030
Svealand	6	52 762	47 530	1 146	587 163	390 533
Götaland	11	59 896	19 173	1 552	423 670	192 379
Hela landet	29	738 099	631 394	3 616	4 327 608	3 645 059

Uppgifter

29. Hur många av de 21 länen hade både nationalpark och naturreservat?

- A 3/5
- B 2/3
- C 3/4
- D 4/5

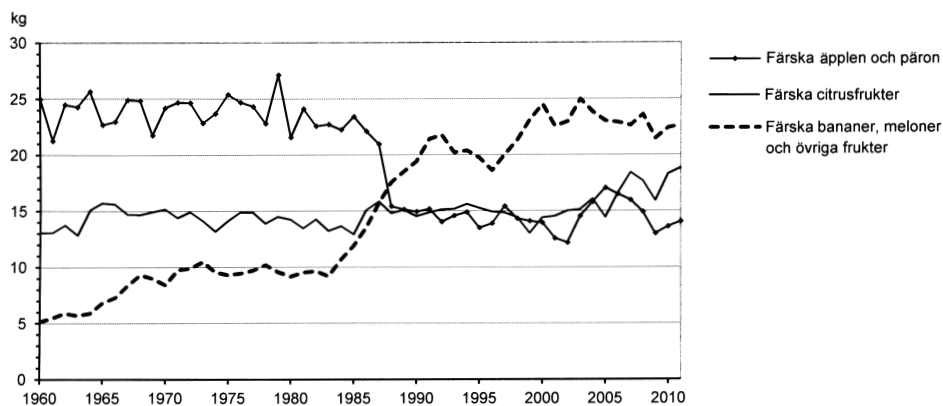
30. Hur stor andel av totalarealen i Gotlands läns naturreservat utgjordes av landareal?

- A 15 procent
- B 25 procent
- C 60 procent
- D 80 procent

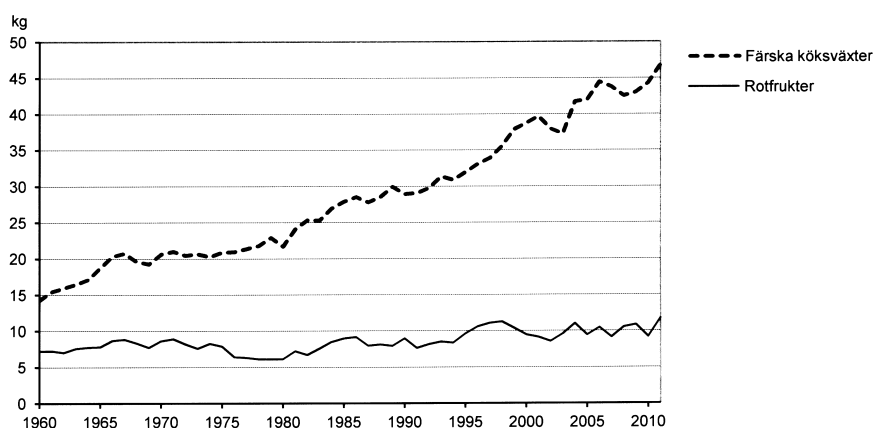
31. Vilken landsdel hade minst landareal per nationalpark?

- A Norra Norrland
- B Södra Norrland
- C Svealand
- D Götaland

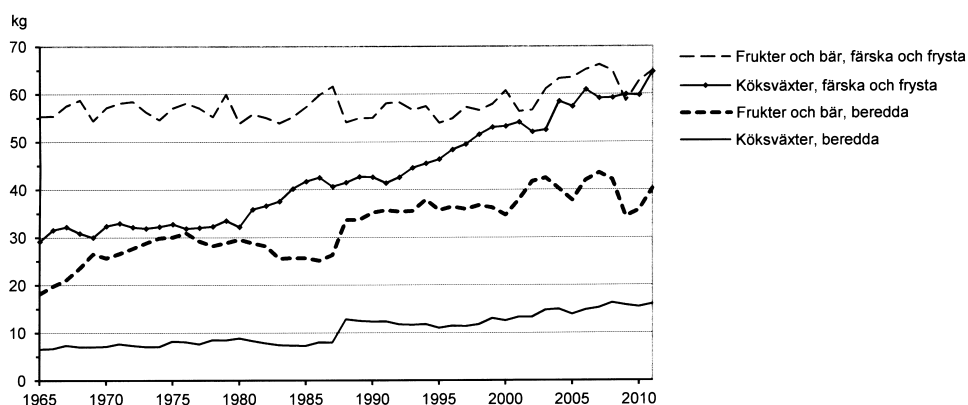
Konsumtion av frukt och grönsaker

Direktkonsumtion¹ av färsk frukt i Sverige 1960–2011.
Kilogram per person och år.

Direktkonsumtion¹ av rotfrukter och färska köksväxter i Sverige 1960–2011. Kilogram per person och år.

Totalkonsumtion² av köksväxter, frukt och bär i Sverige 1965–2011. Kilogram per person och år.

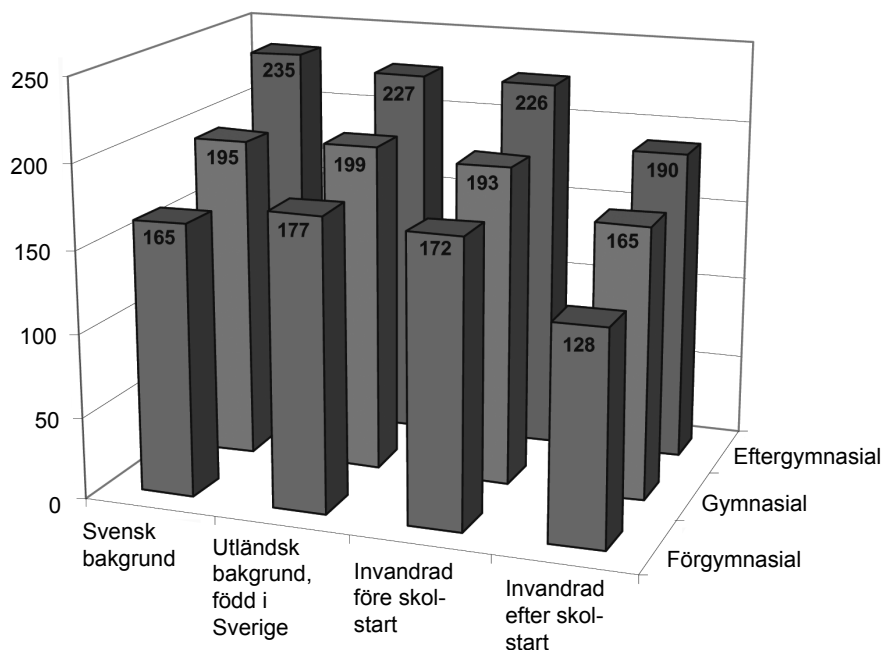
¹ Direktkonsumtion avser färska råvaror som konsumeras av enskilda hushåll och storhushåll samt av producenterna själva.

² Totalkonsumtion avser både konsumtion av färska råvaror (direktkonsumtion) och förbrukning av färska, frysta eller beredda råvaror för tillverkning av livsmedel av högre förädlingsgrad.

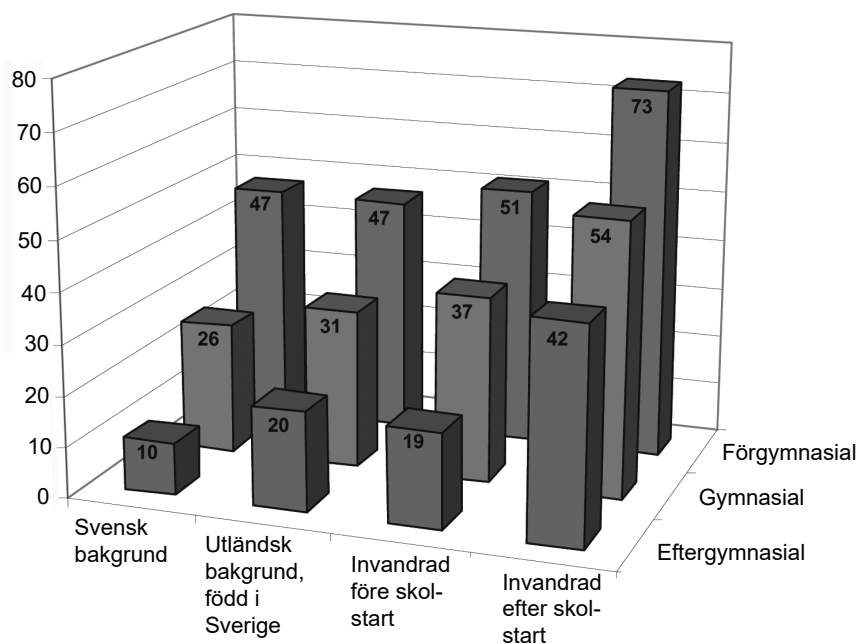
Uppgifter

- 32. Vilket av följande år var den sammanlagda direktkonsumtionen av färsk frukt som störst, räknat per person?**
- A 1970
 - B 1980
 - C 1990
 - D 2000
- 33. Hur stor var direktkonsumtionen per person av rotfrukter sammanlagt för den femårsperiod då konsumtionen var som störst?**
- A 45 kg
 - B 55 kg
 - C 65 kg
 - D 75 kg
- 34. Hur stor var konsumtionen per person av färska bananer, meloner och övriga frukter 1985 jämfört med konsumtionen per person av färska äpplen och päron samma år?**
- A Hälften så stor
 - B Två tredjedelar så stor
 - C Lika stor
 - D Dubbelt så stor

Meritvärde och behörighet bland niondeklassare i Sverige

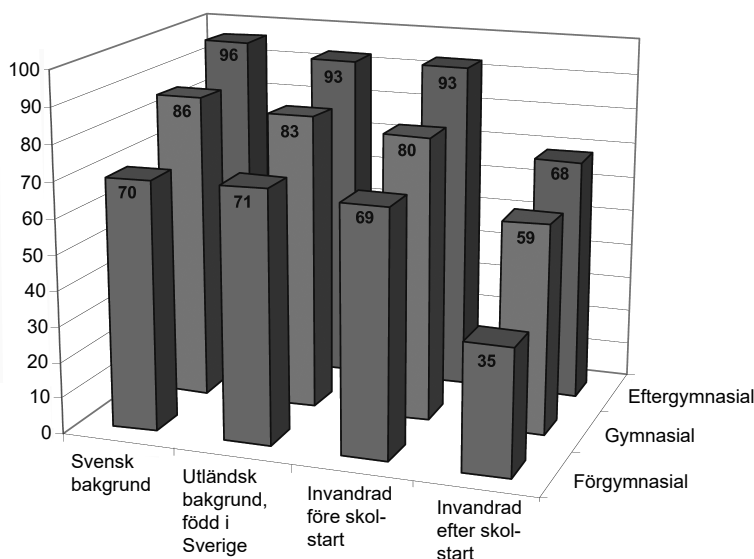

Genomsnittligt meritvärde¹ (poäng) för olika elevgrupper läsåret 2010/11. Gruppering utifrån härkomst och föräldrarnas utbildningsnivå.

Andelen elever i olika grupper som saknade betyg i minst ett ämne läsåret 2010/11. Gruppering utifrån härkomst och föräldrarnas utbildningsnivå. Procent.

¹ Meritvärdet är summan av betygsvärdena för de 16 bästa betygen i elevens slutbetyg. För varje ämne motsvarade godkänt värdet 10, väl godkänt 15 och mycket väl godkänt 20. Maximalt meritvärde var 320 poäng.

Andelen elever i olika grupper som var behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram läsåret 2010/11. Gruppering utifrån härkomst och föräldrarnas utbildningsnivå. Procent.

Uppgifter

35. Vilken av nedanstående elevgrupper hade det högsta genomsnittliga meritvärdet?

- A Svensk bakgrund där föräldrarna hade förgymnasial utbildning
- B Utländsk bakgrund, född i Sverige där föräldrarna hade gymnasial utbildning
- C Invandrad före skolstart där föräldrarna hade förgymnasial utbildning
- D Invandrad efter skolstart där föräldrarna hade eftergymnasial utbildning

36. Studera andelen elever som saknade betyg i minst ett ämne. Hur stor var skillnaden mellan elevgruppen med svensk bakgrund där föräldrarna hade förgymnasial utbildning och elevgruppen med utländsk bakgrund, född i Sverige där föräldrarna hade gymnasial utbildning?

- A 10 procentenheter
- B 13 procentenheter
- C 16 procentenheter
- D 21 procentenheter

37. Hur många i elevgruppen invandrad efter skolstart där föräldrarna hade eftergymnasial utbildning var behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram?

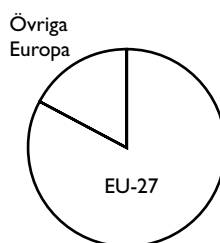
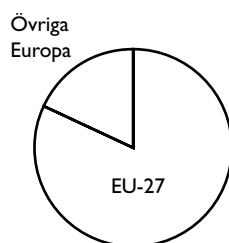
- A En av tre
- B Två av fem
- C Tre av fem
- D Två av tre

Export och import av varor

Europa

Export: 158 021 milj. kr

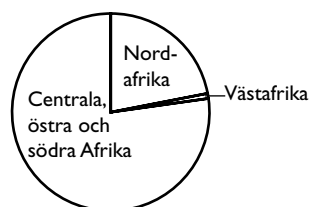
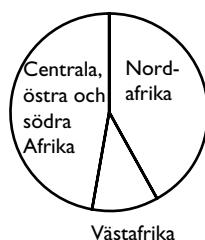
Import: 155 346 milj. kr

Afrika

Export: 5 795 milj. kr

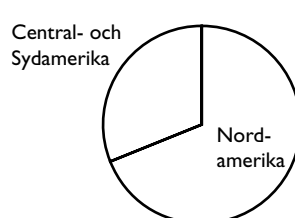
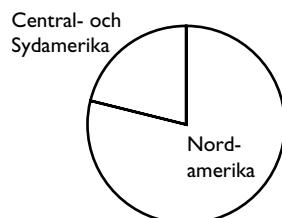
Import: 839 milj. kr

Amerika

Export: 20 619 milj. kr

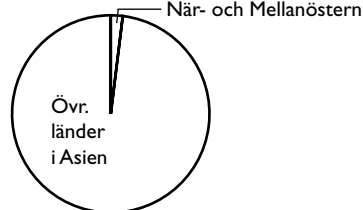
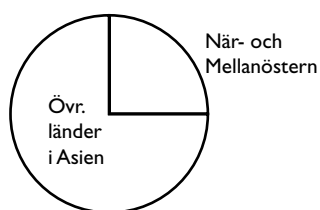
Import: 8 316 milj. kr

Asien

Export: 19 626 milj. kr

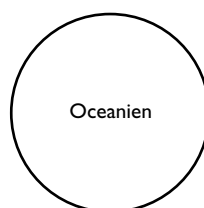
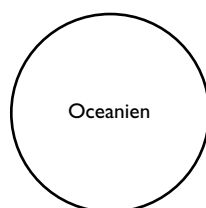
Import: 17 245 milj. kr

Oceanien

Export: 2 624 milj. kr

Import: 340 milj. kr

Sveriges export och import av varor 2008 fördelade på världsdelar. Kronor.

Uppgifter

38. Vart exporterade Sverige varor till ett värde av 4 900 miljoner kr?

- A Övriga Europa
- B Nordafrika
- C Centrala, östra och södra Afrika
- D När- och Mellanöstern

39. Hur stor var skillnaden mellan värdet av Sveriges totala export och värdet av Sveriges totala import?

- A 2 700 miljoner kr
- B 24 600 miljoner kr
- C 85 400 miljoner kr
- D 136 300 miljoner kr

40. Jämför importen från centrala, östra och södra Afrika med importen från Central- och Sydamerika. Hur stor var skillnaden i kronor räknat?

- A 400 miljoner kr
- B 650 miljoner kr
- C 1 300 miljoner kr
- D 1 950 miljoner kr

2018-10-21

Högskoleprovet

Provpass 5

- Alla svar ska föras in i svarshäftet **inom** provtiden.
- Markera dina svar tydligt i svarshäftet.
- Du får använda provhäftet som kladdpapper.
- Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.
- Du får inget poängavdrag om du svarar fel.
- På nästa sida börjar provet, som innehåller 40 uppgifter.
- Provtiden är **55 minuter**.

Verbal del

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är ORD (ordförståelse), LÄS (svensk läsförståelse), MEK (meningskomplettering) och ELF (engelsk läsförståelse). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
ORD	10	1–10	3 minuter
LÄS	10	11–20	22 minuter
MEK	10	21–30	8 minuter
ELF	10	31–40	22 minuter

Börja inte med provet förrän provledaren säger till!

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

1. febril

- A lugn
- B envis
- C målinriktad
- D konstig
- E hektisk

2. metabolism

- A blodcirkulation
 - B vitaminbrist
 - C immunförsvar
 - D ämnesomsättning
 - E livsduglighet
-

3. puritan

- A filosof
- B enstöring
- C renlevnadsmänniska
- D bedragare
- E överstepräst

4. försumma

- A lista ut
 - B missunna
 - C sammanfatta
 - D strunta i
 - E avlägsna
-

5. dubier

- A glädjeämnen
- B tvivel
- C rikedomar
- D sorger
- E förhoppningar

6. blott

- A endast
 - B nästan
 - C öppet
 - D svagt
 - E enkelt
-

7. uppsjö

- A positiv trend
- B motstånd
- C stor mängd
- D variation
- E oväntad ökning

8. kurant

- A glad
 - B kraftig
 - C syrlig
 - D kvicktänkt
 - E frisk
-

9. inkonsekvens

- A tveksamhet
- B självmotsägelse
- C taktlöshet
- D missförhållande
- E inblandning

10. kokettera

- A göra sig intressant
- B skämma ut sig
- C umgås förtroligt
- D ta hand om sig
- E göra upp planer

Vindar och stormar

Storm är ett naturfenomen som uppkommer för att utjämna tryckskillnader mellan hög- och lågtryck. Ju tätare det är mellan isobarerna, desto våldsammare uttryck tar sig utjämningen, det vill säga vinden blir starkare. Vindstyrka tillhör de mätbara abiotiska faktorer som jämte de biotiska spelar en viktig roll för ett ekosystem i funktion. Vindstyrkor med betydelse för livet i ett ekosystem varierar från måttlig vind (< 5 m/s) till i mer sällsynta fall full orkan (> 32 m/s).

Vindar ligger bakom totalcirkulationen i sjöar och hav. Syrerikt vatten transporteras mot djupet och näringsrikt vatten förs upp till ytan. Solljuset når en bit ner i vattnet och fotosyntesen tar fart hos växtplankton som finns i ytskiktet. God tillgång på näringsämnen i sjöars och havs ytskikt gynnar planktontillväxten. Från den planktonrika miljön utgår sedan livet i många av de limniska och marina näringskedjorna. Vindar driver även vatten till och från grunda områden och genom sund och andra passager.

Den roll vinden spelar i landekosystemen är en annan. Uppenbart är att organismer är bättre skyddade mot vindars verkningar i tätt bevuxna ekosystem än i öppna, glest bevuxna ekosystem. Välbekant är också att vindpollen och en del lätta fröer kan spridas långt med vindens hjälp.

Stormar, men även friska och hårda vindar, sätter all vegetation i rörelse. Vindarna rycker och sliter i träd, buskar, gräs och örter och får växtligheten att vaja fram och tillbaka. De rörelser som alstras fortplantar sig ner i marken, ibland ända ner till rötterna. En rotvälta är ett synligt bevis på hur stormar påverkar marken. Vid all vindpåverkan uppstår osynliga sprickor och springor i marken även på långt avstånd från ett träd. I den uppluckrade jorden

sprider sig syrerik luft och ett för markandningen gynnsamt läge uppstår.

Biprodukter från markandningen, liksom från all annan andning, är koldioxid och vatten. I marken reagerar koldioxiden med markvattnet och kolsyra bildas. Kolsyran, som är en svag syra, orsakar en lätt kemisk vittring. Från markpartiklarna (kolloiderna) vittrar näringsämnen, som tas upp av rothår hos gröna fotosyntetiserande växter. Vi skönjer här en koppling mellan vind, rörelser i marken och syretillförsel, ett samspel i den oorganiska världen som bildar grund för många terrestra näringskedjor.

Vinden tar ibland i så våldsamt att stammar knäcks och träd slits upp med rötterna. Detta kan vara en god sida av stormar, eftersom de på så sätt medverkar till att fälla försvagade träd och rensa bort torra grenar. I stormens spår sker det därmed en selektion av det livskraftigaste. Samtidigt öppnas luckor i vegetationen och i dessa släpps ljus ner till uppväxande plantor. Av det material som faller till marken bildas förna. Den bryts så småningom ned och blir på sikt näring för både småplantor och växande träd.

Vindar sätter också andra spår. Svåra stormar (orkaner) som till exempel stormen Gudrun i januari 2005 pekar på svagheter hos planterade skogsmonokulturer. Dessa skogar faller i betydligt större utsträckning offer för stormars härjningar än vad mångformiga naturskogar gör.

LARS LJUNGGREN

biotisk = levande

abiotisk = icke-levande

limnisk = som hör till sötvatten

terrestra = som har med jorden eller jordytan att göra

Uppgifter

11. Vilket av följande sker med vindens hjälp i både vatten- och landekosystem, enligt texten?

- A Nedbrytning.
- B Pollinering.
- C Fotosyntes.
- D Syresättning.

12. Vilka slags skogsmarker löper minst risk att drabbas av stormskador, enligt texten?

- A De med varierat trädbestånd.
- B De som upptar begränsade ytor.
- C De med relativt unga träd.
- D De som regelbundet gallras.

Skolan och Strindberg

”Ingen av Strindbergs efterföljare har uppnått så glänsande resultat som han själv, mästaren.”

Så avslutade gymnasisten Albin Lind sin examensuppsats om författaren August Strindberg. Året var 1912, knappt ett halvår efter författarens död.

Långt senare, år 1960, avslutar gymnasisten Lisbeth Hagman sin uppsats med: ”För mig och, som jag tror, för många andra, framstår han [Strindberg] som den oöverträfflige, ouppnåelige och sanne författaren.”

Trots vissa skillnader i stil och innehåll är de båda uppsatserna väldigt lika, och beträffande uppfattningarna om August Strindberg och hans författarskap är de i stort sett identiska. Båda hyllar den store, stridbare och oerhört produktive ”titanen” i svensk litteratur.

Ändå mottogs uppsatserna helt olika av sina respektive skolsystem. Albins lärare gav honom betyget stort C, medan Lisbeths beundran premierades med ett litet a.

Det är uppenbart att stackars Albin uttryckte en bild som inte gillades av 1912 års litteraturlärare, medan samma funderingar fick beröm i 1960-talets skolkultur. För August Strindberg kan alltså 50 år innebära skillnaden mellan förkastlig och ”oöverträfflig”.

Hur kan den offentliga skolbilden av en författare förskjutas så grovt? Vem bestämmer agendan för litteraturundervisningen, och hur påverkar det utbildningssystemet som sådant?

Om detta handlar doktorsavhandlingen *Likt och olikt. Strindbergsbildens förvandlingar i gymnasiet*, skriven av litteraturforskaren och lärarutbildaren Sten-Olof Ullström. Avhandlingen bygger på ett stort material och ett synnerligen gediget arbete där Ullström har analyserat 300 gymnasieuppsatser om August Strindberg åren 1912–1960, och sedan jämfört deras Strindbergsbild med den i de samtida läroböckerna i litteratur.

Resultatet blir en berättelse som sträcker sig långt ut över Strindbergs författarskap. I *Likt och olikt* lyckas Ullström synliggöra några av litteraturundervisningens kanske viktigaste problem, då såväl som nu, nämligen att skolans institutioner alltid upprätthåller den dominerande kulturens värderingar och attityder. Och att undervisning alltid är en fråga om makt.

August Strindberg lyftes in i läroböckerna redan under 1880-talet, dock i all korthet och med väldigt stora reserver. Några få och på den tiden helt dominerande litteraturforskare och läroboksförfattare tonade ned det satiriska och samhällskritiska i hans författarskap, liksom senare även hans naturalistiska och expressionistiska dramatik. I stället tog man fasta på verk som *Mäster Olof* och

Svenska öden och äventyr, och framställde honom som en historisk författare.

Denna bild går igen i gymnasisternas uppsatser från den tiden. Bilden rimmar också väldigt väl med den offentliga hållning och de litterära ideal som samtidigt odlades inom läroverkskulturen.

Läroverket var redan från början en uttalat elitistisk och segregerande skolkultur vars syfte var att bilda medelklassen enligt rådande ideal. Litteraturundervisningen följde en starkt nationalromantisk estetik, där litteraturens uppgift ansågs vara att förmedla och stärka nationens självbild. I det sammanhanget hade Strindberg och andra moderna författare föga existensberättigande.

Det skapades en så kallad skolbild av Strindberg, som konserverades i många årtionden framöver, trots att resten av samhället fortsatte att utvecklas.

Ullström noterar att bland de knappt 300 gymnasieuppsatserna är det väldigt få som inte håller sig strikt till läroverkens bild av Strindberg. Det är mer eller mindre lärobokslänkande texter som okritiskt återger skolans kulturella och litterära värderingar.

Först vid 1960 händer det något. Hälften av det årets uppsatser visar upp ett betydligt mer personligt tilltal, och många elever uttrycker åsikter och värderingar som inte omedelbart kan spåras till kurslitteraturen.

Uppenbarligen hade tidens samhällsklimat och de gryende revolterna börjat överrösta det gamla och stela läroverksidealet. Samtidigt var den vittrande bildningsborgen, som bara åtta år senare skulle reformeras i grunden, plågsamt medveten om sin kommande upplösning och hade kanske redan börjat släppa lite på tyglarna.

År 1968 reformerades skolsystemet. Läroverken försvann och det bildades ”en skola för alla”. Läroböckerna visade under 1960-talet upp en mer nyanserad och komplex bild av Strindberg. Hans tidigare så kontroversiella texter lyftes fram och undervisningen var mer öppen.

Men den tendensen fortsätter enligt Ullström tyvärr inte under resten av århundradet. Dagens utbildningsmiljöer påminner i vissa avseenden starkt om den äldre gymnasiekulturen, med slutna undervisningsmiljöer där eleverna läser, skriver och samtalar bara för att reproducera vissa allmänna litterära normer.

Strindberg är numera en av klassikerna, och läroböckerna hyllar honom som nationalskald och den största författaren i svensk litteratur. Detta får paradoxalt nog till följd att eleverna läser honom på samma sätt som de läser en lärobok – ett nödvändigt ont som ska pluggas in och sedan rapas upp vid examinationen.

”Önskar vi en mer öppen skola”, skriver Ullström, ”måste vi våga motarbeta en undervisning där konst och litteratur reproduceras som en fixerad uppsättning data eller som okritiskt upphöjer dominerande litterära normer och tolkningstraditioner till objektiv sanning.”

Vid förra sekelskiftet var Strindberg en marginaliserad författare i skolan och i läroböckerna, en kvinnohatare och galning som ibland sträckte sig över medelmåttorna, men vars texter verkade moraliskt nedbrytande på tidens ungdom. Samtidigt hyllades han av samhället utanför skolans murar som en stor författare och en genialisk häcklare av överheten.

I dag, 100 år senare, konstaterar Ullström att klyftan fortfarande är lika stor. Medan resten av världen fortsätter att omtolka och sätta upp Strindbergs stora dramer, måste dagens läroböcker och lärare truga eleverna att ens

intressera sig för honom. Strindberg är bara en författare av många, liksom bilderna av honom. Den ”öppna” skolan förblir sluten i de skolor där respekten för läroböckerna kvarstår och där lärarna inte är medvetna om att förhärskande bilder bestäms av en liten klick människor med ett stort formuleringsföretäde.

Bara genom insikt om detta, om varför olika bilder får likartade effekter, kan öppenheten åter finna vägen in i klassrummen. Sten-Olof Ullströms avhandling *Likt och olik* är ett stort steg i rätt riktning.

Den borde få följa med in i klassrummet och hamna på lärarnas katedrar.

Det skulle litteraturundervisningen må bra av.

HENRIK HAMRÉN

Uppgifter

13. Vad har Sten-Olof Ullström i huvudsak gjort i sin avhandling, enligt texten?

- A En analys av Strindbergs verk utifrån olika tiders litterära ideal.
- B En jämförelse mellan elevuppsatser och läromedel i litteratur.
- C En undersökning av syftet med gymnasieskolans litteraturundervisning.
- D En dokumentation av gymnasieelevers kunskaper om Strindberg.

14. Vilken bild av författaren August Strindberg framhövdes i läroböckerna i början av 1900-talet, enligt texten?

- A Strindberg – dramatikern.
- B Strindberg – expressionisten.
- C Strindberg – historikern.
- D Strindberg – samhällsdebattören.

15. Hur förändrades, enligt texten, läroböckernas bild av Strindberg från 1900-talets början till 1960-talets slut?

- A Strindbergs påstådda kvinnohat gavs större utrymme.
- B Fler sidor av Strindbergs författarskap lyftes fram.
- C Det samhällskritiska i Strindbergs författarskap tonades ned.
- D Den anpassades bättre till skolans värderingar.

16. Vilken av följande uppmaningar överensstämmer, utifrån texten, bäst med Sten-Olof Ullströms hållning?

- A Vårda minnet av Strindberg!
- B Experimentera inte med litteraturundervisningen!
- C Tänk fritt om Strindberg!
- D Låt eleverna bestämma över litteraturundervisningen!

Hälsa, vård och tillväxt

Välfärdspolitiska rådets rapport 2004

Författare: Bengt Jönsson, Göran Arvidsson, Lars-Åke Levin, Claes Rehnberg. Stockholm, SNS Förlag, 2004.

Värdet av sjukvårdens bidrag till samhällsekonomin nämns sällan i debatten om ekonomisk tillväxt. Sjukvården framställs snarare som ett kostnads- och finansieringsproblem och därmed som en tärande sektor som använder det utrymme som den ekonomiska tillväxten skapar. På ett tydligt och förklarande sätt analyseras i *Välfärdspolitiska rådets rapport 2004* det inte helt självklara sambandet mellan hälsa och tillväxt samt hälso- och sjukvårdens roll i detta sammanhang.

Det genomgående temat i rapporten är hälso- och sjukvårdens förutsättningar, utveckling och framtida funktion. Frågor kring sjukvårdens finansiering, organisation, prioriteringar, produktivitet och kvalitet såväl som internationalisering, försäkringslösningar och ägarformer går noggrant igenom och mynnar ut i en sammanfattning och ett förslag i tio punkter.

I den första punkten pekar rådet på vikten av att utveckla system och metoder för kontinuerlig mätning och utvärdering av sjukvårdens resultat. Produktivitets- och effektivitetsförbättringar i sjukvården gör det möjligt att prestera mer och förbättra befolkningens hälsa inom ramen för en given resursinsats. Detta bidrar till ökad ekonomisk tillväxt eftersom en befolkning med god hälsa har god produktionsförmåga. För att sjukvården inte i första hand skall ses som ett kostnadsproblem måste, enligt rådet, värdet av den förbättrade hälsan inkluderas i nationalräkenskaperna för att på så vis skapa balans och likställighet med andra samhällssektorer.

Den andra punkten handlar om sjukvårdens framtida finansiering. Rådet menar att det inte finns utrymme för några större skattehöjningar i framtiden. Alternativkostnaden för ökade resurser till sjukvården är minskade resurser till bland annat skola, barn- och äldreomsorg, högre utbildning och rättsväsende. En ökning av resurserna till sjukvården fordrar därför en annan finansiering. Genom bland annat fritt vårdsökande inom och utom landet går utvecklingen, enligt rådet, i riktning mot att sjukvården i ökande utsträckning blir en nationell angelägenhet. Som en konsekvens därav bör staten ansvara för sjukvårdens finansiering. Enligt rådet bör därför skatteutjämningsystemet och de specifika statsbidragen ersättas av ett generellt statsbidrag till landstingen för sjukvård.

På grund av svårigheterna med att öka den offentliga finansieringen i takt med befolkningens behov, en åldrande

befolkning och introduktionen av ny och dyr teknik anser rådet i punkt tre att möjligheten att finansiera primärvården genom en obligatorisk individuell försäkring bör övervägas. Rådet föreslår att den individuella försäkringen kombineras med en offentlig subvention. Försäkringen skulle, enligt rådet, också kunna omfatta kostnader för vissa basläkemedel.

Rådet anser i den fjärde punkten att istället för att lagstifta om vilka ägarformer som skall tillåtas i sjukvården bör krav ställas på utförarna vad gäller kvalitet, tillgänglighet och kostnader. Rådet anser att förekomsten av kvalitativ, kostnadseffektiv och innovativ sjukvård borde vara viktigare för skattebetalare och patienter än vem som äger vårdföretagen, och betonar att mångfald och flexibilitet vad gäller ägarformer inom sjukvården stimulerar till konkurrens och utveckling.

Den femte punkten handlar om prioriteringar. Grundläggande i ekonomisk teori är att resurser är begränsade. I sjukvården tar sig detta uttryck i att det alltid kommer att finnas behov av sjukvård som överstiger tillgängliga resurser. De medicinska möjligheterna att bota och lindra ökar ständigt, och i takt med införandet av nya kostsamma metoder i sjukvården ökar därför behovet av prioriteringar. Rådet ser som en mycket viktig fråga för framtiden att prioriteringsbesluten kopplas till sjukvårdspolitiken och till mekanismerna för resursfördelning på alla nivåer i sjukvården. Rådet föreslår därför att arbetet med öppna prioriteringar skall integreras med styrning och finansiering av sjukvården för att frågan om öppna prioriteringar skall kunna drivas framåt i framtiden.

Rådet rekommenderar i den sjätte punkten att landstingens läkemedelskommittéer avskaffas i deras nuvarande form och att besluten om både läkemedelsanvändning och annan medicinsk teknologi integreras i landstingens generella verksamhets- och ekonomistyrning. Vidare rekommenderar rådet att läkemedelskostnaderna fullt ut integreras i den övergripande finansieringen av vården. Någon speciell läkemedelsbudget skulle därmed inte fastställas. Läkemedlens andel av kostnaderna för att behandla olika sjukdomar skulle istället bestämmas av läkemedlens kostnadseffektivitet. På så vis skulle Läkemedelsförmånsnämnden få rollen av ett kunskapscentrum, som förser landstingen med prioriteringsunderlag och beslut om vad som skall ingå i den förmån som landstingen har ansvaret för att finansiera inom ramen för de totala sjukvårdskostnaderna. Den överprövning av Läkemedelsförmånsnämndens beslut som läkemedelskommittéerna, enligt rådet, svarar för skulle genom ett sådant system elimi-

neras. Rådet anser att läkemedelskommittéernas resurser istället bör överföras till terapikommittéer, med uppgift att implementera de riktlinjer som bland annat Läkemedelsförmånsnämnden, Statens beredning för medicinsk utvärdering och Socialstyrelsen utarbetar.

I punkt sju lyfter rådet fram vikten av att sjukvård och sjukförsäkring samordnas. Den höga sjukfrånvaron är ett stort problem och innebär en stor belastning såväl på de offentliga finanserna som på arbetsgivarna. Rådet menar att bristande integration av finansieringssystem för ohälsa och sjukdom leder till att respektive huvudman använder sina resurser utifrån en bedömning av egna kostnader och effekter, vilket leder till risk för sådan suboptimering. Rådet konstaterar också att läkarnas roll i sjukskrivningsprocessen bör uppmärksammas och begränsas av de villkor som arbetsgivarna och Försäkringskassan ställer.

Rådet poängterar att kunskaperna om nya läkemedel är begränsade innan dessa fått en större användning i rele-

vanta patientgrupper och att det är viktigt att nya lovande läkemedel introduceras och utvärderas samt att de terapier som inte håller måttet tas bort. I punkt åtta menar rådet därför att introduktionen av läkemedelsinnovationer liksom andra nya medicinska teknologier i den kliniska verksamheten bör stimuleras.

Punkterna nio och tio rör internationalisering av den svenska sjukvården. Rådet anser att sjukvårdens internationalisering bör utnyttjas genom ökad export av sjukvårdsprodukter och sjukvårdstjänster och att det internationella samarbetet vad gäller utvärdering av medicinska teknologier bör utvecklas.

Rapporten utgör ett utmärkt kunskapsunderlag som öppnar för debatt och fortsatt forskning kring vårdens resursutnyttjande, finansiering och styrning samt sambandet mellan hälsa och välfärd.

GINA BERGSTRÖM

Uppgifter

17. Vad rekommenderar Valförspolitiska rådet bland annat angående hanteringen av läkemedel inom sjukvården?

- A Att det ekonomiska och administrativa ansvaret för läkemedel lyfts ut från landstingens åtaganden.
- B Att kostnaden för läkemedel härnäst ska ingå i landstingens totalbudget för sjukvården.
- C Att nya så kallade terapikommittéer övertar landstingens beslutanderätt kring läkemedlen.
- D Att landstingens åtaganden kring läkemedel främst inriktas på kunskaps- och teknologifrågor.

18. Vilken åtgärd föreslår rapportförfattarna i syfte att öka sjukvårdens resurser?

- A Omfördelning av anslag för barn- och äldreomsorg.
- B Individuella sjukvårdsförsäkringar för medborgarna.
- C Fortsatt skatteutjämning inom landsting med ansträngd ekonomi.
- D Ökad patientfinansiering av konsumtionen av läkemedel.

19. Hur ser rapportförfattarna, enligt texten, på frågan om vilka som ska ha rätt att erbjuda sjukvård?

- A De anser att vården som helhet bör stå under politisk kontroll och därför bedrivs enbart i offentlig regi.
- B De föreslår att ett begränsat antal privata aktörer ska släppas in i vårdsektorn för konkurrensens skull.
- C De välkomnar alla typer av vårdgivare som uppfyller de villkor samhället rimligen bör ställa.
- D De menar att konkurrensen bör släppas fri och att sjukvården bör fungera som vilken annan oreglerad marknad som helst.

20. Hur sammanfattar man bäst Gina Bergströms text?

- A Som ett referat av en publikation.
- B Som en sammanfattning av vårdläget.
- C Som ett vårdpolitiskt debattinlägg.
- D Som en ekonomisk framtidsprognos.

DELPROV MEK – MENINGSKOMPLETTERING

21. Om ni vill något annat än att tillgångarna ska delas lika i händelse av skilsmässa bör ni upprätta ett ____ som juridiskt gör all eller viss egendom enskild.

- A samarbetsavtal
- B fordringsbevis
- C avlatsbrev
- D äktenskapsförord

22. Historiskt sett har tillväxttakten ____ med ökningen av utsläpp av växthusgaser. Men detta är inte en naturlag. Vi ser nu exempel på länder och regioner där de två faktiskt kan ____.

- A korrelerat – separeras
- B konkurrerat – varieras
- C kombinerats – jämkas
- D korrigerats – filtreras

23. Med ____ stora som Duploklossar ser text-tv ut som en primitiv förlaga till internet. Men publiken är fortsatt envist trogen och ____ ökar. Hur kan svenska folkets kärleksaffär med text-tv vara så ____?

- A fonter – utvecklingen – ömsesidig
- B bilder – tillämpningen – långvarig
- C symboler – utnyttjandet – populär
- D pixlar – användningen – livskraftig

24. Analyser av bronset visar också att förhållandet mellan koppar och tenn i denna ____ är typiskt för perioden och för Egypten.

- A lyster
- B mixtur
- C legering
- D snittyta

25. Ofta söker konsthistoriker djupa svar i verken eller i konstnärens liv på varför dennes konst gestaltas på ett visst sätt. Det blir ibland alltför _____. En förändring i uttrycket kan lika gärna ha sin grund i högst _____ orsaker.
- A fantasifullt – modala
 - B populariserat – vitala
 - C mönstergillt – normala
 - D spekulativt – triviala
26. Flera systemfel borde rättas till. Ett är att kommunens överförmyndare både utser och granskar de gode männen. Justitieministern har dundrat om att de sistnämnda missköter sina uppdrag, men problemet kommer att finnas kvar så länge överförmyndarna sitter på _____.
- A dubbla stolar
 - B alla fakta
 - C höga hästar
 - D gamla meriter
27. Dessa journalister lever under ständig övervakning, och om de skriver fel sak om fel person – då smäller det, säger Merga, vars namn är _____ på grund av risken för _____.
- A synonymt – förtryck
 - B fingerat – repressalier
 - C villkorat – fängelse
 - D inkognito – diskriminering
28. Sköterskan harklade sig för att få Marias uppmärksamhet. ”Han verkar ha fått en ordentlig hjärnskakning. Vi överväger att fortsätta hålla honom nedsövd. Strax ska vi skicka honom på en _____ så får vi se vad bilderna visar.”
- A datortomografi
 - B kroppsskanning
 - C gastroskopi
 - D EKG-undersökning

29. Vetenskapliga tidskrifter vill hellre publicera studier med stort _____, det vill säga med positiva och oväntade resultat. Studier som misslyckas med att hitta någon intressant effekt eller bara upprepar gammal _____ löper större risk att bli _____.

- A allmänintresse – formalia – returnerade
- B nyhetsvärde – skåpmat – refuserade
- C faktagenomslag – argumentation – redigerade
- D överraskningsmoment – rappakalja – reviderade

30. Inget annat språk har _____ så många andraspråkstalare, och bara mandarin kommer ens i närheten när det gäller det totala antalet talare. Inget annat språk har heller lika stor geografisk spridning. Engelska spelar i en egen division, inte _____ om den saken, och det finns goda anledningar till att man i Sverige lär sig engelska redan från tidiga skolår.

- A till synes – ett knyst
- B tillnärmelsevis – tu tal
- C till fullo – fy skam
- D tillbörligen – en susning

Provpass 2 (= DYS 1)	Provpass 3 (= DYS 2)	Provpass 4 (= DYS 3)	Provpass 5 (= DYS 4)
Kvantitativ del la	Verbal del jg	Kvantitativ del rd	Verbal del io
1 C	1 E	1 B	1 E
2 B	2 B	2 A	2 D
3 A	3 D	3 A	3 C
4 C	4 A	4 C	4 D
5 D	5 C	5 A	5 B
6 B	6 D	6 B	6 A
7 C	7 A	7 C	7 C
8 B	8 C	8 C	8 E
9 A	9 E	9 B	9 B
10 B	10 D	10 D	10 A
11 A	11 B	11 D	11 D
12 D	12 C	12 D	12 A
13 A	13 B	13 B	13 B
14 B	14 A	14 D	14 C
15 A	15 C	15 A	15 B
16 B	16 D	16 B	16 C
17 C	17 C	17 C	17 B
18 B	18 A	18 D	18 B
19 A	19 A	19 A	19 C
20 C	20 C	20 C	20 A
21 B	21 A	21 C	21 D
22 A	22 C	22 B	22 A
23 B	23 C	23 E	23 D
24 B	24 A	24 C	24 C
25 D	25 D	25 A	25 D
26 A	26 B	26 B	26 A
27 A	27 C	27 E	27 B
28 E	28 D	28 D	28 A
29 A	29 B	29 B	29 B
30 C	30 B	30 A	30 B
31 C	31 C	31 D	31 B
32 A	32 B	32 D	32 A
33 D	33 C	33 B	33 D
34 D	34 D	34 A	34 D
35 B	35 A	35 B	35 C
36 C	36 B	36 C	36 B
37 B	37 A	37 D	37 C
38 C	38 B	38 D	38 D
39 C	39 D	39 B	39 C
40 B	40 D	40 D	40 A

Provpass 1 ingår ej! (Utprovningsspass)

Inom parentes anges vilket provpass som gäller för dem som gjort provet för dyslektiker eller svagt synskadade, t.ex. (= DYS 1).